

žurnál

Žurnál Univerzity Palackého v Olomouci | březen 2023 | číslo 3 | ročník 32

téma

**Univerzita
slaví**

Univerzita Palackého
v Olomouci

Genius loci...

HRAVÉ ILUSTRACE 450 LET UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI – to je sešit dvanácti autorských ilustrací olomoucké umělecké skupiny Chaoscompany, které vznikly ve spolupráci s oddělením komunikace UP. Netradiční omalovánky jsou pojaty jako série obrazů mapujících zásadní okamžiky v historii vysokého učení v Olomouci. Dominantní motivy doplňují desítky detailů, které vystoupí na povrch až po několikerém prohlédnutí, či dokonce až po vybarvení. Autory ilustrací jsou členové umělecké skupiny Chaoscompany Věra Jopek Kopková a Jiří Dosoudil, absolventi oboru Učitelství výtvarné výchovy pro 2. stupeň ZŠ, střední školy a ZUŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

obsah

- 3 — Univerzita slaví 450 let svého založení: Silní jsme jen silou ducha
- 5 — Rektor UP ocenil akademické práce, knihy i sportovní výkony
- 6 — Studenti ošetřovatelství z Nebrasky poznali FZV, fakultní nemocnici i ukrajinské kolegy
- 6 — Teologická fakulta obnovuje soubor obrazů z dob jezuitského vysokého učení
- 7 — Biologové z přírodovědecké fakulty pátrají na Borneu po dávno zapomenutých rostlinách
- 7 — Stovka žáků prošla Evropu s portálem Gamifiter spojujícím pohyb se školním učivem
- 8 — Konference k oslavě jubilea Uměleckého centra UP
- 8 — Kyberprostor je pro adolescenty rizikový, má vliv na jejich hodnoty, ukazuje výzkum psychologů
- 9 — Cyklus Medicína trochu jinak přinese i přednášku o odkazu Tomáše Bati
- 9 — Američtí experti: Mezinárodní bezpečnost v akademických kruzích je třeba brát vážně
- 10 — Fyzik Sergii Kalytchuk: Doufám, že „mé“ nanomateriály budou užitečné
- 11 — Lingvisté patentovali novou technologii, která pomůže určit autora textu
- 12 — České děti mají vhodné zázemí pro pohybovou aktivitu, příliš času ale tráví u obrazovek
- 13 — Portrét – Radana a Lukáš Merzovi: rodina, v níž se Západ setkává s Východem
- 16 — Úspěchy akademiků a studentů
- 19 — Jazykové okénko
- 20 — Univerzita v čase – minulost a přítomnost v jednom obraze
- 22 — Podcast – Ženy ve vědě
- 24 — Academia Film Olomouc
- 26 — Student přírodovědecké fakulty Lukáš Mada myslí na druhé. Dostal za to cenu Křesadlo
- 27 — Rozhovor – Helena Sedláčková: Knihovna je místo setkávání
- 30 — Kaleidoskop krátkých zpráv
- 32 — Na Ukrajinu vozí jídlo, oblečení, ale i drony a sanitku pro vojáky
- 33 — Zkušenost – Povzbuzují nové vědkyně, aby bojovaly za své sny
- 35 — Absolvent – Pavel Dráč: Traumatologie je někdy adrenalinový sport
- 37 — Životní styl – Stres k životu patří, ale je škoda nechat se jím ničit
- 38 — Publikace – Učit zábavně a kreativně? Zkuste Malovanou vlastivědu
- 39 — Zrcadlení – Tchaj-wan
- 40 — Odkaz – P. Jan Kořínek, SJ

titulní strana – reprezentační ples UP | foto: Jakub Čermák

Žurnál | Vychází dvakrát za semestr | Registrace: MK ČR E 12524, ISSN 1804-6754 | Vydává Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 779 00 Olomouc | IČ: 61989592 | Vedoucí redakce: Ivana Pustějovská | Layout: Věra Marešová | Sazba: Michaela Cyprová | Korekce: Jití Slavík | Redakce: Biskupské nám. 1, Olomouc | +420 585 631 155 | zurnal@upol.cz | Tisk: Profi-tisk group Olomouc | Náklad 2 500 ks

Milé studentky, milí studenti,
vážené kolegyně, vážení kolegové,

jen zřídka máme čas se zastavit a uvědomit si, že náš univerzitní život se odehrává v kulisách jednoho z nejkrásnějších měst naší země. Naše starobylá instituce, jejíž kořeny sahají až do období renesance, sídlí v nádherných barokních budovách a dalších prostorách vystavených ve vzdálenější či méně vzdálené minulosti. Jsme nepřehlédnutelnou součástí Olomouce, která je díky naší alma mater skutečným univerzitním městem, a to už neuvěřitelných 450 let.

Lidský život je v porovnání s délkou trvání naší starobylé školy opravdu krátký a působení jednotlivců v akademických funkcích je z tohoto pohledu jen pouhou epizodou. Ale bez lidí je jakákoliv instituce sama o sobě jen prázdnou schránkou. My všichni jí vdechujeme život a pomáháme naplňovat smysl a účel, pro který byla založena a rozvíjena. Važme si toho, co vybudovali naši předchůdci, ale nežijme pouze z bohaté minulosti. Je třeba čelit současným výzvám a zároveň myslet i na budoucnost naší univerzity.

Význam vzdělávání a vědeckého bádání je pro současnost i pro všechny budoucí generace zcela zásadní. Jsou to právě univerzity, které svým působením vstupují do života společnosti a mají díky vyznávaným hodnotám sílu bojovat za ideály svobody, demokracie a humanity. Je pochopitelné, že se nám tyto hodnoty někdy v proudu všednosti ztrácejí, ale vždy se musíme snažit je sami v sobě znovu nalézat a znovu si jejich význam připomínat. Letošní oslavy jsou pro to dobrou příležitostí. Děkuji, že pomáháte naplňovat smysl naší univerzity.

Martin Procházka, rektor

Ferdinandus, Julius, S.R.I. Comes. á Troyer. Fidelis. Capituli. Olomucensis. Can.
Nobilium. Militum. Cleri. Civium. Plebisque. Plausus. Die. XXVII. Augusti. Ej

Olomoucká univerzita vítá před jezuitským kostelem Panny Marie Sněžné olomouckého biskupa kardinála Ferdinanda Julia hraběte Troyera z Troyensteinu při jeho slavnostním vjezdu do Olomouce 26. srpna 1747. V popředí v levé části obrazu tři pedelové třímající univerzitní žezla (tj. žezlo rektorské, žezlo teologické fakulty a žezlo filozofické fakulty). Výřez z rozměrné olejomalby (104 × 641 cm) z roku 1783 z dílenského okruhu malíře Františka Vavřince Korompaye. Dílo je součástí sbírek olomouckého arcibiskupství. K vidění bude od konce dubna v Arcidiecézním muzeu Olomouc.

Markéta Lehečková při práci na fotodokumentaci původních olomouckých insignií, které jsou nyní na innsbrucké univerzitě.

Univerzita slaví 450 let svého založení: Silní jsme jen silou ducha

onicus . Omnium . Ordinum . Personis . vel . Ipsi . Francisco . I . Casari . et . Augustæ . Mariæ
usdem . Anni . Hac . Celebri . Peregrinaque . Pompa . Cathedram . Ascendebat . Suam

Rok 2023 je v Olomouci rokem Univerzity Palackého. Druhá nejstarší univerzita v České republice si připomíná 450 let od svého založení a na celý rok připravila bohatý program akcí pro studenty, zaměstnance, absolventy i veřejnost.

450 let Univerzity Palackého
— silou ducha —

Minulost propojená s přítomností a budoucností, to je leitmotiv univerzitního jubilea, které odkazuje k roku 1573, kdy císař Maxmilián II. udělil tehdejší jezuitské koleji promoční práva a v Olomouci vznikla jezuitská akademie rovnoprávná s jinými tehdejšími západoevropskými univerzitami. „Připomeneme si nejen bohatou historii naší univerzity a významné osobnosti, které s ní spojily své životy. Budeme ukazovat také školu živou, současnou, která vychovává nové generace studentů, jež budou určovat další vývoj naší společnosti. Příběh naší alma mater se píše již 450 let a stále má svůj smysl a své naplnění. Vzděláváme, vychováváme, budujeme a snažíme se posouvat hranice lidského poznání a vědění. Proto jsme také zvolili za motto našeho jubilejního roku slova Františka Palackého, jehož jméno naše univerzita ve své novodobé historii nese: Silní jsme jen silou ducha,“ uvedl rektor UP Martin Procházka.

V průběhu celého roku se v rámci oslav uskuteční desítky nejrůznějších akcí. Program velkolepě rozzářil únorový Reprezentační ples UP v prostorách hotelu NH Collection Congress Olomouc. Duchovní poselství a přání univerzitě pak zaznělo na slavnostní mši, kterou celebroid arcibiskup pražský a primas český Jan Graubner. Bohoslužba se konala v barokním chrámu Panny Marie Sněžné, který v 18. století vybudovali jezuitští představitelé olomoucké univerzity.

Tím program letošních oslav ale zdaleka nekončí. Právě naopak. Pro akademickou obec i veřejnost jsou připraveny koncerty, setkání absolventů, výlet do Palackého rodných Hodslavic, vydání nových publikací nebo mezinárodní konference. „Program, který průběžně doplňujeme, můžete sledovat na našem speciálním webu, který jsme právě k výročí 450 let od založení připravili. Spolupracujeme na něm s fakultami a součástmi univerzity a do příprav jsou zapojeni také studenti,“ řekl mluvčí UP Egon Havlant. →

Němí svědci

Druhá nejstarší tuzemská univerzita za téměř půl tisíciletí své existence zažila vstupy i pády, okamžiky slávy při svém založení v roce 1573, dobu rozkvětu vystřídanou rozčarováním doprovázejícím její zrušení v roce 1860 i radost ze znovuobnovení po druhé světové válce v roce 1946. Po celou tuto dobu ji jako mlčenliví svědci doprovázejí právě insignie. Výročí je tak ideální příležitostí tyto odznaky důstojnosti zdokumentovat a představit veřejnosti. Vydavatelství Univerzity Palackého se proto rozhodlo připravit reprezentativní katalog s fotografiemi všech žezel a řetězů, od nejstarších až po současné, vytvářené postupně ve 20. století.

Zdánlivě jednoduchý nápad ale vyžadoval složitou mezinárodní logistiku s historickou vsuvkou. „Jedním z přelomových okamžiků našeho vysokého učení je rok 1860, kdy bylo rozhodnuto o jeho zrušení. Z tehdejší C. k. Františkovy univerzity zůstala pouze teologická fakulta. Tě sice zůstalo rigorózní a promoční právo, ale cenné insignie – zlatý rektorský řetěz, tři

žezla a několik pečetidel a razítek – musely být odevzdány moravskému místodržitelství v Brně a posléze byly předány k užívání Leopoldo-Františkově univerzitě v Innsbrucku,“ připomněl emeritní profesor FF UP Jiří Fiala.

Původní olomoucké insignie rakouské univerzitě dodnes patří a ona je i zčásti také stále používá. „Naším partnerům v Rakousku jsme představili náš projekt a požádali je o spolupráci. Vyhověli nám, a my se tak mohli spolu s fotografy Markétou Lehečkovou a Zdeňkem Sodomou vydat v září do Innsbrucku. Pro práci jsme ale měli omezený čas a museli jsme během tří dnů dovézt potřebné vybavení, v poskytnutých prostorách zřídit improvizovaný ateliér a vytvořit desítky celkových i detailních záběrů. Díky našim partnerům z innsbrucké univerzity vše proběhlo hladce a obě zúčastněné strany mají nyní k dispozici sadu kvalitních fotografií,“ dodal Aleš Prstek.

Dějiny olomoucké jezuitské univerzity připomene i výstava, kterou připravuje Vlastivědné muzeum Olomouc.

Univerzita Palackého má v současnosti osm fakult, na kterých studuje 23 tisíc studentů. Se čtyřmi tisíci zaměstnanci patří také k důležitým zaměstnavatelům ve městě i v regionu. Na řadě projektů participuje škola jak s městem Olomouc, tak i s Olomouckým krajem, především při naplňování tzv. třetí role vysoké školy, tedy práce ve prospěch společnosti. UP se podílí na řadě aktivit, ať už jde o různé přednášky, besedy, vzdělávací cykly pro veřejnost a podobně. Viditelné jsou i dobrovolnické aktivity jejich studentů a zaměstnanců, v poslední době spojené s velkou pomocí ukrajinským uprchlíkům. Za tyto aktivity získala Univerzita Palackého loni také Cenu hejtmana Olomouckého kraje za společenskou odpovědnost.

Rektor UP ocenil akademické práce, knihy i sportovní výkony

Celkem 66 ocenění za akademické práce, odborné publikace a sportovní výkony předal rektor Univerzity Palackého Martin Procházka při slavnostním ceremoniálu, který se konal v aule Pedagogické fakulty UP. Vyhlášení výsledků studentských cen a čestných uznání pro autory monografií za uplynulý rok bylo jedním z tradičních bodů programu Akademického týdne UP.

Studentské práce

Bakalářské a magisterské diplomové práce, stejně jako odborné texty, přihlásili do soutěže studenti ze sedmi fakult univerzity. Mezi 19 oceněnými jsou nejvíce zastoupeni posluchačky a posluchači filozofické a přírodovědecké fakulty a fakulty zdravotnických věd. Na třetích místech se umístilo 5 studentů, na druhých 4 a na prvních 10. Jedno z prvních míst získal například Petr Šrajjer, nyní již absolvent filozofické fakulty, jenž byl oceněn za odborný článek *Private Czech Radio Broadcasting, Its Music Programming and Audience in the 1990s Illustrated with the Regional Station Radio Faktor*. „První místo mě překvapilo a moc si ho vážím. Vnímám ho jako symbolickou satisfakci za úsilí a čas, který jsem prací na oceněné studii strávil. Slavnostní vyhlášení pro mě byla zároveň vítaná záminka pro návštěvu Olomouce, po které se mi od ukončení studia stýská,“ uvedl.

Sportovní výkony

Vedle ocenění za studentské práce byly předány i tři ceny rektora pro nejlepší sportovce z řad studujících. K nejúspěšnějším sportovním disciplínám patří lukostřelba a orientační běh. Oceněna byla například Tereza Janošíková za skvělé výsledky v závodech v orientačním běhu, na kterých získala dvě stříbrné medaile na světových hrách a na mistrovství Evropy. „Uplynulá sezona pro mne byla úspěšnou s mnoha významnými milníky. Ocenění od pana rektora si velmi vážím. Je pro mě milým připomenutím ne-

jen úspěchů na poli sportovním, ale zároveň i důkazem dobrého skloubení sportu s mou akademickou cestou. Děkuji moc za podporu v rámci celého studia na UP,“ uvedla studentka fakulty tělesné kultury.

Výsledky studentské části soutěže podle rektora potvrzují tvořivost, odbornost a soutěživost posluchačů. „Mám radost, že oceněné práce studentů a studentek Univerzity Palackého jsou na velmi vysoké úrovni a často s praktickým přesahem. Těší mě i to, že jsou studující úspěšní také ve sportu, a to i na mezinárodní scéně. Děkuji za jejich smysluplnou práci a podané výkony,“ řekl rektor Martin Procházka.

Akademické publikace

Čestná uznání za odbornou knihu publikovanou v letech 2021 a 2022 obdrželo 44 autorů z řad akademické obce celkem za 40 publikací. Věnovali se tématům zdravotnickým, teologickým, filozofickým, psychologickým, historickým i uměno-

vědným. Nejsilnější zastoupení mezi oceněnými tituly měly ty z humanitních a společenských věd.

Například doktorka Adéla Hanáková z pedagogické fakulty byla oceněna rovnou za dvě monografie: *Poskytování telepraxe v logopedii a Přístupnost v kontextu osob se zdravotním postižením*. „Dvojitě ocenění je velkým uznáním. Cenu přebírám v zastoupení skvělých kolegyně a kolegů, kteří jsou nedílnou součástí autorských týmů. Obě monografie jsou zhmotněným přáním i tvůrčím přetlakem pramenícím nejen z našich profesních, ale také osobních zkušeností. Jsem člověkem s těžkým zdravotním postižením a cítím, že v tématu úpravy prostředí a přístupnosti v kontextu osob se specifickými potřebami je stále co objevovat,“ uvedla a prozradila, že dalším jejím počinem bude publikace o bezpečnosti v kontextu osob se specifickými potřebami.

Ceny a čestná uznání uděluje rektor ve snaze zvýšit prestiž vědecké práce.

8 fakult 1 univerzita

Studenti ošetrovatelství z Nebrasky poznali FZV, fakultní nemocnici i ukrajinské kolegy

Fakulta zdravotnických věd UP hostila americké studenty. Až z Nebrasky přijeli do Olomouce studující oboru Ošetrovatelství, pro které byl ve spolupráci Fakulty zdravotnických věd a Fakultní nemocnice Olomouc připraven bohatý třídenní program výuky, exkurzí a stáží.

Šest studentů ošetrovatelství z partnerské University of Kearney sbíralo poznatky a zkušenosti z lékařských i nelékařských oborů. „Kolegové z Ústavu ošetrovatelství, Ústavu porodní asistence a Ústavu klinické rehabilitace pro studenty zajistili výuku v učebnách naší fakulty. Velké díky patří také kolegyním a kolegům z Fakultní nemocnice Olomouc, kteří se během běžného provozu svých pracovišť studentům velmi ochotně věnovali. Za bezproblémovou přípravu a realizaci programu bych chtě-

la poděkovat Petře Kašparové a Ireně Jedličkové,“ zdůraznila zástupkyně přednosty Ústavu ošetrovatelství Renáta Váverková.

„Je to moje první návštěva Evropy a jsem moc ráda, že jsem mohla poznat právě Českou republiku. Moje rodina pochází z Wilberu, který je označován jako hlavní české město ve Spojených státech. Bylo moc příjemné, jak se o nás všichni starali a jak byli pohostinní. Poznala jsem tu spoustu příjemných lidí. Jsem ve druhém ročníku, takže ještě nemám možnost pracovat s pacienty. Proto jsem ocenila příležitost podívat se na denní chod vaší nemocnice. Asi největší dojem na mě udělalo oddělení urgentního příjmu. Velmi mě také zaujala fyzioterapie a porodní asistence a celkově zdejší péče a přístup k pacientům,“ popsala studentka Morgan Bice.

V rámci pobytu se hosté z Nebrasky setkali a diskutovali v Americkém centru UP také s pozvanými studenty z Ukrajiny. Cílem neformálního setkání bylo sdílet své zážitky a zkušenosti a přiblížit prostřednictvím očitých svědectví probíhající válečný konflikt na Ukrajině.

Děkan fakulty zdravotnických věd Jiří Vévoda věří, že studijním pobytem bude navázána úspěšná spolupráce jak v oblasti vzdělávání, tak i v oblasti vědy a výzkumu. „Prvním krokem bylo zahájení rozhovorů na téma joint degree v oblasti organizace a řízení ve zdravotnictví. Chtěl bych poděkovat kolegům z filozofické fakulty, kteří s University of Nebraska Kearney dlouhodobě spolupracují a tento pobyt pomohli zprostředkovat,“ shrnul děkan. (dkr)

Teologická fakulta obnovuje soubor obrazů z dob jezuitského vysokého učení

Restaurování historických rámců portrétů, které představují osobnosti spojené se založením a rozvojem olomoucké univerzity, zajistila u příležitosti 450. výročí vzniku vysokého učení v Olomouci Cyrilometodějská teologická fakulta UP. Barokní zlatcené

rámy zchátraly v důsledku uložení v nevhodných podmínkách.

Odborné péče s co největší mírou zachování původních materiálů i vzhledu se ujala jedna z předních restaurátorských dílen A. Q. Attentus Qualitatis. Koncem loňského roku její pracovníci obnovili prvních osm rámců, mimo jiné k portrétu biskupa Viléma Prusinovského z Víckova, na jehož pozvání jezuité v roce 1566 přišli do Olomouce a založili zde svoji kolej, papeže Řehoře XIII., který koleji v roce 1573 potvrdil původní biskupskou donaci, nebo císaře Maxmiliána II., který téhož roku koleji udělil promoční práva.

Soubor obrazů zahrnuje celkem 22 portrétů, nejstarší z nich vznikly na počátku 17. století. Po postupném rušení univerzity v 19. století skončily obrazy jako depozit nejprve na kroměřížském zámku, později byly převezeny na teologickou fakultu. Za komunismu o obrazy pečovalo Vlastivědné

muzeum v Olomouci, které je v roce 1996 předalo zpět fakultě.

„Olomoucká univerzita je druhou nejstarší v našich zemích a má svou paměť. Soubor obrazů je jedním z „míst paměti“, tedy hmotnou památkou, kolem níž tato paměť krystalizuje. Univerzita si obrazy před třemi sty lety pořídila, aby připomínaly její počátky. Z této doby pochází asi polovina portrétů papežů, biskupů a panovníků, kteří stáli u zakládání olomouckého vysokého učení a přispěli k jeho rozvoji. Další obrazy byly do souboru zařazeny později,“ uvedl církevní historik a proděkan CMTF UP Tomáš Parma.

Restaurované obrazy budou vystaveny v prostorách teologické fakulty, vedení také zvažuje nabídnout některé z nich rektorátu a dalším součastem univerzity. „Mohou zdobit reprezentativní prostory a zároveň připomínat několikasetletou tradici univerzity a spojení mezi jejími fakultami,“ dodal děkan fakulty Vít Hušek. (per, vim)

Biologové z přírodovědecké fakulty pátrají na Borneu po dávno zapomenutých rostlinách

Znovuobjevovat dávno zapomenuté druhy rostlin vyrazili na Borneo dva biologové z přírodovědecké fakulty, kteří na tomto ostrově v jihovýchodní Asii při své předešlé výpravě našli zcela nové rostlinné druhy. Tříletý výzkumný projekt nazvaný Objevování nových druhů – opravdu nás to nezajímá? Rod *Thismia* (*Thismiaceae*) na Borneu a Sumatře podpořila Grantová agentura ČR.

Martin Dančák z katedry ekologie a životního prostředí přírodovědecké fakulty odletěl společně s kolegou Michalem Sochořem na Borneo v lednu. „Na ostrov se chystáme v období dešťů. Je to nejvhodnější období pro výskyt rostlin, kterými se zabýváme. Vytipovali jsme několik druhů rodu hvězdnatka (*Thismia*), které na Borneu při naší letošní výpravě chceme znovu objevit. Jedná se o rostliny, které byly popsány například v 19. století a od té doby je už nikdo v přírodě opět nespatriil. Vypravíme se na jejich původní lokality, kde stále existují přírodní biotopy. Díky tomu existuje velká pravděpodobnost, že tam tyto domněle ztracené rostlinné druhy můžeme znovu objevit,“ uvedl Martin Dančák.

Optimismus vědců z přírodovědecké fakulty vychází z toho, že v roce 2020 na Borneu znovu objevili rostlinu *Thismia neptunis* (hvězdnatka Neptunova), kterou 150 let od prvního nálezu už nikdo ve volné přírodě znovu nespatriil. „To jsou ‚zapomenuté‘ druhy. Pak se zamě-

říme také na další skupinu hvězdnatek, u kterých o jejich existenci víme z fotografií, z nichž je patrné, že se jedná o nové a dosud nepopsané druhy. Na ostrově se je budeme snažit najít, zdokumentovat a vědecky popsat,“ podotkl Martin Dančák. Vědci z Přírodovědecké fakulty UP na Borneu už dříve našli například zatím nejmenší druh hvězdnatky či nový druh masožravé láčkovky.

Martin Dančák také upozornil, že v posledních letech zájem o objevování nových rostlinných druhů výrazně zeslábl, jelikož vědci své síly soustředí na finančně více podporované obory, například na aplikovaný výzkum či rozvoj molekulární biologie. „Objevování nových druhů rostlin se stalo parketou spíš amatérů než profesionálních vědců. Získaný grant ale svědčí o tom, že tato zajímavá problematika nebyla zcela upozaděna a současná vědecká komunita si uvědomuje, že i tento druh výzkumu je důležitý pro další rozvoj našeho poznání,“ doplnil. (cho)

Stovka žáků prošla Evropu s portálem Gamifiter spojujícím pohyb se školním učivem

Žáci čtyř škol se podíleli na testování nové platformy Gamifiter, která propojuje motivaci k pohybové aktivitě s možností opakovat či hravě doplňovat učivo některých školních předmětů. Autoři portálu z Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého pro ně připravili soutěžní čtrnáctidenní pohybovou intervenci s přesahem do zeměpisu či dějepisu.

Účastníci z Olomouce, Březové u Sokolova, Dvora Králové nad Labem a Opavy obdrželi fitness náramky, pomocí kterých sledovali počet kroků nachozených za den. Data z náramků se synchronizovala do systému Indares, který fakulta využívá ke sledování a vyhodnocování pohybové aktivity, a následně v prostředí pohybové-educaních aplikací Gamifiteru dostala grafickou podobu.

Hlavní součástí byl závod napříč Evropou, kdy třídy „sbíráním“ kroků musely co nejrychleji absolvovat virtuální trasu po evropských městech. V jiné aplikaci žáci svými kroky postupně odkrývali obrázky města, které měli za úkol poznat. „Pracovali jsme vždy se stejnými daty, ale využívali jsme různých možností, jak je zajímavě

a přitažlivě vizualizovat a zároveň doplnit o informace, které mohou být užitečné například při opakování učiva,“ uvedl za autorský tým Michal Vorlíček z Institutu aktivního životního stylu FTK UP.

„Během intervence se průměrná pohybová aktivita žáků zvedla o 20 procent. Dopad výzva měla i v oblasti pohybové gramotnosti. Děti se dozvěděly, jaká jsou pohybová doporučení pro jejich věkovou skupinu, a uvědomily si, kolik úsilí je třeba

ba k jejich splnění vynaložit a proč se vůbec hýbat,“ shrnul Michal Vorlíček s tím, že zapojení školáci označili Gamifiter za uživatelsky příjemný, motivující k pohybu. Také učitelé hodnotili platformu jako přínosnou a uvítali by možnost vytváření vlastních výzev. Gamifiter vznikl ve spolupráci Fakulty tělesné kultury UP a Vědeckotechnického parku UP v rámci projektu Proof-of-Concept podpořeného Technologickou agenturou ČR. (vim)

8 fakult
1 univerzita

Konference k oslavě jubilea Uměleckého centra UP

Odborné příspěvky, prezentace, workshopy, výstavu, happening, performance, koncert i prohlídky olomouckých muzeí a galerií nabídla dvoudenní odborná konference Kultura, umění a výchova II. Při příležitosti dvacátého výročí otevření Uměleckého centra UP a zahájení desátého ročníku fungování časopisu Kultura, umění & výchova ji uspořádala katedra výtvarné výchovy pedagogické fakulty.

Kromě tří paralelně probíhajících sekcí konference nabídla i posterovou část. Nedílnou součástí setkání byla i virtuální sekce audiovizuálních příspěvků v podobě vizuálních esejí, videí nebo fotodo-

kumentací uměleckých a pedagogických projektů.

Konferenci navštívili výjimeční hosté, například Philip Stephenson, emeritní profesor Homerton College z University of Cambridge a zároveň muzejní pedagog ve Fitzwilliam Museum v Cambridge, hovořil o způsobech, jakými je ve sbírkách tradičního západního umění od doby renesance zobrazována žena. Na specifickou vzdělávací oblast výtvarné pedagogiky nazývanou v angloamerickém prostředí termínem built environment education se pak ve své přednášce zaměřila Gabriela Pataky, vedoucí katedry vizuální edukace na Fakultě primár-

ní a preprimární pedagogiky v Budapešti a zároveň členka Světové rady InSEA a zástupkyně Evropy v tomto orgánu. Třetím klíčovým spíkem konference byl Osamu Okamura, architekt a zároveň děkan Fakulty umění a architektury Technické univerzity v Liberci, který v Kapli Božího Těla Uměleckého centra UP hovořil o současných inovativních nástrojích edukace mládeže v oblasti městského plánování. Účastníky dvoudenního setkání pozdravil i rektor UP Martin Procházka, který ve své řeči vzpomněl i již dříve uspořádanou akci k výročí dvacetiletí Konviktu, při které byly oceněny osobnosti uměnovědných oborů. (map)

Kyberprostor je pro adolescenty rizikový, má vliv na jejich hodnoty, ukazuje výzkum psychologů

Jaký vliv má internet a sociální sítě na adolescenty ve věku 11–19 let? To zajímalo psychology z Filozofické fakulty UP. Jejich výzkumu se na území České a Slo-

venské republiky účastnilo 3 700 respondentů, studentů českých a slovenských středních škol, gymnázií, učilišť i druhého stupně základních škol. V dotaznicích se setkali s otázkami typu: Kolik máte k dispozici dat? Kolik hodin trávíte na internetu, sociálních sítích a hraním digitálních her v pracovních dnech a dnech volna?

Vědce z FF UP zajímalo i to, jestli hrají na internetu hry, jaká sledují videa, jestli sledují influencers, youtubery, případně jaké, a zda se na sociálních sítích někdy nechají vyprovokovat. „Z výsledků vyplynulo, že u adolescentů, kteří internet používají déle než dvě hodiny denně, klesají hodnoty autonomní, spirituální i společenské. Například jsme u nich zaznamenali nižší míru benevolence i hédonismu,“ uvedla doktorandka katedry psychologie FF UP Barbora Považanová,

kteřá se na uvedeném výzkumu podílela mimo jiné v rámci své disertační práce. Z dotazníkového šetření podle ní vyšlo najevo i to, že část uvedené věkové skupiny sleduje a sdílí videa, která znehodnocují lidský nebo zvířecí život. Zajímavé zjištění pak přinesl výzkum také v té části, která se věnuje influencerům. Výsledky šetření potvrdily, že influenceri adolescenty v určité míře ovlivňují, jejich názory v nějaké míře přebírá 39,34 procenta dotazovaných dívek a chlapců.

Odborníci využili ve výzkumu několik dotazníkových metod, část odpovědí sbírali prostřednictvím škol, část online. Jedním z jejich nynějších cílů je shrnout výstupy šetření v metodických postupech pro práci s dospívajícími lidmi, kteří jsou ohroženi problémovým a závislostním užíváním internetu, digitálních her a sociálních sítí. (map)

Cyklus Medicína trochu jinak přinese i přednášku o odkazu Tomáše Bati

Na Lékařské fakultě UP pokračuje přednáškový cyklus Medicína trochu jinak, který nabízí rozličná témata související s holistickým přístupem k péči o zdraví i se zdravotnictvím obecně. První letošní přednášky se ujal Karel Urbánek, přednosta Ústavu farmakologie LF UP, který mluvil o roli placeba v moderní medicíně.

Placebo, úžeji definované jako léčivo neobsahující žádnou účinnou látku, je nedílnou součástí klinického hodnocení nových léčiv nebo terapeutických postupů, v klinické praxi se podle docenta Urbánka využívá spíše placebového efektu než placeba samotného.

„Placebový efekt jako širší pojem zahrnuje i kontext léčby, typický vztah pacienta a zdravotníka. Ale třeba i barevnost nebo označení léků. Studie hodnotící efekt u aspirinu, používaného v anglicky mluvících zemích například na bolest hlavy, uká-

zaly, že pokud je na bílých tabletkách uvedeno „aspirin“, jsou účinnější, než pokud to na nich uvedené není,“ uvedl mimo jiné farmakolog.

U klinických studií kontrolovaných placebem poukázal na některé mylné představy, například že odpověď na placebo je přítomná u fixní části populace bez ohledu na druh intervence nebo hodnocený parametr účinnosti. A věnoval se i etičnosti využívání placeba. „Jedním z názorů je, že použití placeba je možné, pokud nehrozí zásadní riziko poškození pacienta,“ zmínil Karel Urbánek, jehož přednášku si naživo či online nenechalo ujít na osmdesát zájemců.

Cyklus Medicína trochu jinak běží na Lékařské fakultě UP pod garancí Elišky Sovové, přednostky Kliniky tělovýchovného lékařství a kardiovaskulární resuscitace LF UP a FNOL, už od podzimu 2021. Během letního semestru se do něj zapojí právník

Ondřej Dostál s přednáškou o právu v medicíně, projektová manažerka Nadace Tomáše Bati Gabriela Končítiková s tématem Odkaz Tomáše Bati a zdravotnictví a mikrobiolog Milan Kolář z LF UP. Podrobnější informace najdou zájemci na portálu celoživotního vzdělávání. (vim)

Američtí experti: Mezinárodní bezpečnost v akademických kruzích je třeba brát vážně

Mezinárodní akademická spolupráce jako možné bezpečnostní riziko. Představit zkušenosti a dobrou praxi v potírání těchto hrozeb přijeli do Olomouce američtí experti Glenn Tiffert a Kevin Gamache. Se zájemci o téma se setkali na přednášce, kterou pořádalo Centrum pro mezinárodní humanitární a operační právo (CIHOL) při právníké fakultě.

„Přednáškou jsme chtěli otevřít téma zahraničních vlivových operací na vysokých školách a praktických i celospolečenských dopadech zahraničního vměšování, které může ohrožovat národní bezpečnost,“ vysvětlil za organizátory Petr Stejskal, který

působí na katedře mezinárodního a evropského práva PF UP a je členem CIHOL.

Při organizaci přednášky fakulta spolupracovala s Velvyslanectvím USA v ČR, Centrem proti hybridním hrozbám při Ministerstvu vnitra ČR a Univerzitou Karlovou v Praze. „Díky této kooperaci se do Olomouce podařilo pozvat špičkové odborníky na protivilivovou problematiku ze Spojených států – ředitele americké asociace Academic Security and Counter Exploitation Program Kevinu Gamache a vědeckého pracovníka Hooverova institutu při Stanfordově univerzitě a specialistu na politické a právní dějiny Čínské

lidové republiky Glenna Tifferta,“ uvedl Petr Stejskal.

„Čína a USA jsou si navzájem největšími výzkumnými partnery, na druhém a třetím místě jsou pak pro obě země Německo a Velká Británie,“ řekl ve své přednášce Glenn Tiffert. „Čína ale není Německo nebo Kanada – nelze mít stejný přístup, protože nerespektuje stejná pravidla a práva,“ vysvětloval Tiffer. Jako příklad uvedl případ „CRISPR dětí“, kdy čínský vědec He Jiankui použil neschválenou metodu „genových nůžek“ pro editaci lidského genomu. „Jednal proti etickým pravidlům. V Číně byl nejprve oceňován jako hrdina, než se vznesla celosvětová vlna kritiky. Tento příklad dokládá, že nelze předpokládat, že pravidla platící v Americe či Evropě budou dodržována i v Číně, která je motivovaná touhou být nejlepší a první.“

Kevin Gamache vysvětloval, proč mít jako výzkumná instituce bezpečnostní program. „Vždy bychom si měli pokládat otázky typu: Vim, s kým skutečně spolupracujeme? Kdo to financuje? Jaký je možný risk pro instituci, a to i na úrovni reputace? Jak můžeme snižovat možná rizika?“

Přednášky se účastnili nejen zájemci z akademického prostředí, ale také z Armády ČR nebo ze státní správy. (eha)

Fyzik Sergii Kalytchuk

Doufám, že „mé“ nanomateriály budou užitečné

Fyzik Sergii Kalytchuk pochází z Ukrajiny, přes City University of Hong Kong se ale dostal do Regionálního centra pokročilých technologií a materiálů (RCPTM), dnes jedné ze součástí Českého institutu výzkumu a pokročilých technologií – CATRIN Univerzity Palackého. Zde se již téměř deset let věnuje syntéze, charakterizaci a využití fluorescenčních uhlíkových nanočástic. Doufá, že materiály a technologie, na jejichž vzniku se podílí, budou užitečné v mnoha oblastech.

V rodné zemi vystudoval Černovickou národní univerzitu Jurije Fedkoviče. Jak však přiznává, na vysokou školu rozhodně nešel s vidinou toho, že se stane vědcem. „Ale když jsem dělal bakalářskou a magisterskou práci, podílel jsem se na zajímavém výzkumu a zalíbilo se mi to. Po ukončení magisterského studia jsem dostal pozvánku do doktorského programu,“ vzpomíná Sergii Kalytchuk, jenž doktorát získal v Ústavu fyziky polovodičů V. J. Laš-

karova Národní akademie věd v Kyjevě. Na pozici postdoka pak strávil dva roky na City University of Hong Kong.

„V Hong Kongu jsme tehdy začali s výzkumem uhlíkových nanočástic a stejnou činností se zabývalo i tehdy nově založené vědecké centrum RCPTM, s nímž jsme spolupracovali. Takže když se vyskytla možnost pracovat v Olomouci, byla to pro mě dobrá příležitost pokračovat zde ve výzkumu v tomto směru,“ vysvětluje přesun na Hanou.

Zatímco zpočátku se k syntéze nanočástic používaly toxické prvky jako například kadmium nebo rtuť, záhy je vystřídaly netoxické prekurzory. Bylo zřejmé, že takto připravené netoxické a biokompatibilní fluorescenční nanočástice mohou způsobit revoluci ve vědách o živých organismech i v medicíně. Právě s ní souvisí i vědcův dosavadní největší úspěch – vývoj fluorescenčního nanosenzoru na bázi uhlíkových teček pro bezkontaktní in vitro monitorování nitrobuňčné teplo-

ty. Takové teplotní nanosondy mají mnoho potenciálních aplikací týkajících se měření teploty v biologických a biochemických systémech. Oblast takzvané nanotermometrie se tak stává významnou vědeckou disciplínou, jejímž cílem je využití změny vlastností materiálů ke sledování teploty.

„V mé práci mě baví vzrušení, které cítím vždy, když se mi podaří získat nanomateriály, které dosud nikdo nevyrobil. Jejich použití se neomezuje pouze na biomedicínu, ale jsou užitečné také ve fotovoltice, fotoelektrochemii, světelných zařízeních či technologiích proti padělání. Doufám, že tento výčet není zdaleka konečný a naše materiály budou užitečné v mnoha oblastech.“

V Olomouci je rád nejen díky zajímavé a různorodé práci. „Ve městě se mi žije dobře, je krásné a zároveň bezpečné. Je zde mnoho možností sportovního vyžití, rád si vyjedu na kole do blízkého okolí i dál za město, baví mě i turistika v nedalekých horách,“ dodává Sergii Kalytchuk.

Lingvisté patentovali novou technologii, která pomůže určit autora textu

Vědci z Filozofické fakulty Univerzity Palackého vyvinuli unikátní technologii, která umožňuje automatické profilování osob. Zcela nová technologie najde využití v uzpůsobování internetového obsahu, v reklamě, v personalistice i při komunikaci s ohroženými skupinami lidí. Pomůže také psychologům, vyšetřovatelům i při procesech vedoucích k rozvoji bezpečnosti státu. Po několikaletém výzkumu a vypracování potřebných rešerší je nová technologie evidována na patentovém úřadu v USA.

Už řadu let se odborníci z katedry obecné lingvistiky FF UP věnují vlastnostem textu, které jsou založeny na frekvencích. Princip frekvenčních analýz je dlouhodobě ověřenou metodou, využívanou například při detekci autorství. Zatímco klasická lingvistika se v tomto smyslu zabývá jevy s vyšší frekvencí, olomoučtí lingvisté Dan Faltýnek, Martina Benešová, Ondřej Kučera a Vladimír Matlach, členové katedry obecné lingvistiky a katedry asijských studií, si po několikaletém bádání povšimli, že ještě lepší výsledky lze získat i s využitím méně častých jevů. Při analýze pracovali například s texty spisovatelů, jako je Jack Kerouac nebo Joanne K. Rowlingová, zkoumali písemné projevy politiků Karla Marxe, Silvia Berlusconiho nebo Václava Havla, texty masových vrahů, k nimž patří třeba Elliot Roger nebo Theodore Kaczynski, nebo také vzorky textů podnikatele a filantropa Elona Muska.

„S kolegy jsme zjistili, že podle nízkofrekventovaných, ale pravidelně rozmístěných, opakujících se slov lze autora poznat

také. A co víc, ještě s vyšší mírou jistoty. Už několik let se tedy zaměřujeme na opačné spektrum, na zvláštní skupinu slov v dané slovní zásobě konkrétního člověka. Postupem času jsme vyvinuli technologii, která nám umožňuje najít nízkofrekventovaná klíčová slova, která jsou společně s důrazem na sentiment (postoj řečníka k určitému tématu – pozn. red.) otiskem autora,“ uvedl Dan Faltýnek z katedry obecné lingvistiky FF UP.

Tento objev je převratný, neboť dosavadní metody takto vysokou jistotu autorství nepřinášely. Olomouckým vědcům dnes díky nové technologii stačí poměrně krátký vzorek, zhruba dvě stě až pět set slov, aby mohli dokázat nějaké procento autorství. Pokud obdrží zhruba tisíc pět set slov, jsou schopni autorství zaručit s velmi vysokou mírou pravděpodobnosti.

Nová technologie, která je nyní v procesu patentového řízení, dokáže extrahovat profil lidí. To, jaká slova člověk opakuje, může například poukázat na jeho psychický stav nebo sociální oblast. Technologii tak lze využít v personalistice, v online psychoterapii, v soudních kauzách nebo při komunikaci s ohroženými skupinami. Své místo najde také při tvorbě personalizované reklamy či v boji proti extrémismu, terorismu a dezinformacím díky možnosti identifikovat inkriminované osoby. To vše zahrnuje oblast tak zvané umělé inteligence, v tomto případě tedy způsob zpracování digitálního textu.

„Naši technologii lze využít i na obranu proti personalizaci, tedy k tomu, aby již

řečeným způsobem k ovlivňování chování osob na internetu naopak nedocházelo. V rámci programu Open Calls for Security Research (OPSEC) jsme byli ohodnoceni jako projekt doporučený k rozvoji bezpečnosti státu. Nejjednodušší variantou využití naší technologie bude v dohledné době aplikace, která lidem umožní dozvědět se něco o sobě a pomůže jim v seberozvoji,“ řekla Martina Benešová.

Unikátní technologie vědců z katedry obecné lingvistiky a katedry asijských studií FF UP je konkurencí technologiím Adobe i Google. „Nejdříve jsme pracovali pouze s tužkou a papírem, nyní jsme se už vypracovali k automatizovanějším postupům. Díky grantu Vědeckotechnického parku Univerzity Palackého jsme zaplatili náklady související s podáním patentu. Při vývoji samotném jsme spolupracovali i se studenty, kolegy a interními i externími subjekty. K uvedenému výsledku by rozhodně nemohlo dojít bez spolupráce s Inovačním centrem Olomouckého kraje, které nám pomohlo s návrhem technologické inkubace. Patentový zástupce již vypracoval rešerše, které dokázaly, že je naše technologie skutečně nová,“ doplnil Ondřej Kučera z FF UP.

Olomoucká technologie s názvem „System and method for adapting text-based data structures to text samples“ je v tuto chvíli již pod patentovou ochranou. Díky několikaleté intenzivní práci vědci z FF UP disponují třemi softwary šitými na míru uvedeně technologii, jejichž činnost by rádi popojili.

České děti mají vhodné zázemí pro pohybovou aktivitu, příliš času ale tráví u obrazovek

Komplexní vhléd do problematiky pohybové aktivity dětí a dospívajících přinesla zpráva mezinárodní neziskové organizace Active Healthy Kids Global Alliance. Jde o dosud největší takto zaměřené srovnání, které hodnotí 57 zemí na základě deseti indikátorů postihujících hlavní faktory, které ovlivňují pohybovou aktivitu a životní styl dětí. Nechybějí ani údaje o českých dětech, sesbírané a zpracované týmem odborníků z Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého (FTK UP).

Výzkumníci se zaměřili mimo jiné na aktivní transport, sedavé chování nebo spánek, také na rodinné a školní zázemí pro pohybovou aktivitu či veřejnou politiku. Ve většině zúčastněných zemí byla hodnocena data z doby před vypuknutím pandemie covidu-19, u některých států jsou zohledněna i „covidová“ zjištění. Čeští vědci pracovali s daty z let 2018 a 2019.

„Obecně lze konstatovat, že české děti mají vhodné zázemí pro pohybové vyžití, ať už je to v rodině, ve škole nebo v prostředí, ve kterém žijí. Díky organizované pohybové aktivitě a sportu a aktivní docházce

do školy Česká republika v mezinárodním srovnání dopadla poměrně dobře. Ovšem je nutné zdůraznit, že i přesto téměř polovina dětí u nás neplní doporučení týkající se pohybové aktivity,“ upozornil národní koordinátor výzkumu v ČR Aleš Gába z katedry přírodních věd v kinantropologii FTK UP.

České děti tráví příliš času před obrazovkami. „V tomto patříme mezi nejhorší sledované státy. Celkově tráví před obrazovkou více času, než je doporučováno, přes 70 % dětí a dospívajících. Nejhůře jsou na tom chlapi, kdy čtyři z pěti tráví před obrazovkou více než 2 hodiny denně. Za velký nedostatek pak lze považovat absenci tématu podpory pohybové aktivity ve strategických dokumentech,“ dodal docent Gába s tím, že ve srovnání s předchozí zprávou s daty z let 2013–2017 došlo i k poklesu počtu pohybově aktivních dětí a dá se očekávat, že pandemie tento pokles ještě zvýraznila.

Klíčová zjištění týkající se českých dětí přibližuje také národní zpráva, kterou najdete na stránkách activehealthykids.cz. Autoři v ní uvádějí i konkrétní doporučení

pro děti, jejich rodiče a učitele, také priority pro podporu pohybové aktivity na úrovni státu, regionů či obcí. Vedle nutné aktualizace národní strategie v této oblasti zmiňují například zavádění vědecky ověřených programů a posílení nabídky aktivního trávení volného času, vytvoření národního monitoringu s využitím chytrých technologií nebo zahájení komunikační kampaně zaměřené na zdravotní, společenské, ekonomické a environmentální přínosy pravidelného pohybu.

O potřebnosti změn v přístupu k podpoře pohybové aktivity dětí hovořil při zveřejnění mezinárodního srovnání i prezident Active Healthy Kids Global Alliance Mark Tremblay z kanadského CHEO Research Institute. „Bez výrazného úsilí o přestavení moderního a pandemii ovlivněného životního stylu našich dětí a dospívajících riskujeme poškození jejich budoucího zdraví a životní pohody. Doufáme, že tato zpráva bude výzvou k akci pro společnosti po celém světě,“ řekl profesor Tremblay. Jako příklady dobré praxe mezinárodní zpráva vyzdvihuje Dánsko, Finsko, Slovinsko a Japonsko.

NÁRODNÍ ZPRÁVA O POHYBOVÉ AKTIVITĚ ČESKÝCH DĚTÍ A MLÁDEŽE 2022

Kde mají nejvíce příležitosti ke sportu?

13 229
3 396 399
9 639

Benefity sportovní aktivity

Na fotbal nebo na tenis?

AKTIVNÍ HRA

53% Procento dětí a dospívajících, kteří se věnují alespoň dvě hodiny denně neorganizované pohybové aktivitě

Příběh genů dětí a dospívajících: Jaké jsou otázky, které musíme zodpovědět, abychom mohli lépe pochopit, jak se děje?

Děti a mládež se věnují aktivnímu trávení volného času v různých situacích.

Aktivní rodiče vychovávají aktivní děti.

Doporučení pro pohybovou aktivitu dětí a dospívajících u rodičů. Ale vte, jak se máte být vy dospělí?

Jak odlišují úroveň pohybové aktivity dětí svých kamarádů a vrstevníků?

text: David Kresta
foto: Jakub Čermák

portrét

A portrait of a man and a woman standing in a church. The woman on the left is wearing a floral patterned shirt and glasses, smiling. The man on the right is wearing a dark green sweater over a collared shirt and glasses. They are standing behind a row of red upholstered chairs. Large windows with a grid pattern are visible in the background, letting in bright light.

Radana a Lukáš Merzovi

rodina, v níž se Západ
setkává s Východem

V rodině Merzových se Západ setkává s Východem. Radana vystudovala ukrajinistiku, její manžel Lukáš je anglistou a germanistou. Vzájemně se tak obohacují v oblasti kulturní, ale rovněž gastronomické. Pro jednoho bylo studijní směřování jasně vycílené, pro druhého naopak sehrála velkou roli náhoda.

Meky Žbirka kdysi prohlásil, že se angličtinu začal učit proto, aby rozuměl tomu, o čem zpívají jeho oblíbení zahraniční interpreti. Lukáš Merz se učil angličtinu prostřednictvím hudební televize a pořadů na satelitu. „Krátce po revoluci jsme měli doma satelit s anglickými programy a já samozřejmě chtěl porozumět, o čem se na obrazovce mluví. Angličtinu jsem se učil díky MTV. Pomohli nám také příbuzní. Strýc Ivo Soudek byl profesorem angličtiny v USA, takže mě zásoboval slovníky, tiskovinami a dalšími materiály, které nebyly běžně k dispozici. Už na gymnáziu bylo zřejmé, že se budu chtít studiu jazyků věnovat důkladněji,“ vzpomíná Lukáš Merz.

Právě na gymnáziu v Liberci také poznal svou budoucí ženu Radanu. „Chodit jsme spolu ale začali až před maturitou. Lukáš uspěl u přijímaček na Univerzitu Palackého a já se také přihlásila ke studiu v Olomouci. V mém případě ale sehrála roli náhoda. Věděla jsem jen, že chci studovat jazyky. Vybrala jsem si latinu a potom řekla, jaký druhý jazyk k ní přidat. Když jsem šla na Den otevřených dveří, seděl na chodbě pan profesor Anderš, který v tom roce otevřel první ročník ukrajinské filologie. Vyroženě mě lákal, ať jdu ukrajinštinu zkusit, že mě to bude bavit. Tak jsem si řekla: Proč ne? Vůbec jsem v té době nemohla předpovídat, kam to povede,“ vrací se ve vzpomínkách Radana Merzová.

Po skončení studií zůstala u oboru jako asistentka a doktorandka. „Vůbec jsme neuvažovali o tom, že bychom se vraceli do Liberce. Považuji Olomouc za kulturní a humanitní město. Liberec je více sportovní a průmyslový,“ porovnává Radana Merzová, která je dnes vedoucí sekce ukrajinistiky na katedře slavistiky filozofické fakulty, zatímco Lukáš Merz působí v Ústavu společenských a humanitních věd fakulty zdravotnických věd.

Vzhledem k pracovnímu zaměření se v domácnosti Merzových střídá čeština s ukrajinštinou a angličtinou. „Ukrajinštinou Lukáš nemůže být nedotčen, protože je spousta zajímavostí, se kterými se chci podělit, takže když je doma po ruce, tak mu je řeknu, tomu se nevyhne,“ usmívá se Radana. „Díky tomu jsem se postupně naučil ukrajinštinou abecedu, zvládnou přečíst text v azbuce a mám lehké povědomí o ukrajinské literatuře,“ dodává Lukáš.

Východ se Západem se ovšem střetává také v kuchyni. „Ukrajinštinou kuchyni u nás předtím nikdo neznal a já se nenechala zahanbit a naučila se pár receptů. Ochutnali jsme tak tradiční ukrajinské pochoutky, umím vyrobit varenyky, o Vánocích jsem vyzkoušela sváteční pokrm kuťu. Když chci ochutnat dobré ukrajinské jídlo, nechám si poradit od kolegyně na katedře, které jsou velmi dobré kuchařky. Takový boršč od paní profesorky Arkhanhelské, to je prostě pohádka,“ zmiňuje Radana. Pokud byste chtěli ochutnat pravý anglický pudink, jste u Merzových na správné adrese. „Lukáš se to stydí říct, ale on ho umí výborně připravit, mezi našimi známými je tím vyhlášený,“ prozrazuje Radana. „Je pravda, že pudink občas udělám, z anglické kuchyně jsme převzali pár dobrot,“ potvrzuje Lukáš.

Radana a Lukáš Merzovi
(* 1980, * 1979)

Pocházejí z Liberce. Po absolvování gymnázia v Liberci se přihlásili ke studiu na Univerzitě Palackého v Olomouci. Radana vystudovala ukrajinštinou a latinskou filologii, Lukáš vystudoval anglickou, americkou a germánskou filologii. Po skončení studií zůstali oba na olomoucké univerzitě v rolích pedagogů. Radana Merzová je v současnosti odbornou asistentkou na katedře slavistiky, kde vede sekci ukrajinistiky. V loňském roce obdržela Cenu rektora UP pro dobrovolníky za pomoc lidem, které z domova vyhnal válečný konflikt na Ukrajině. Lukáš Merz působí na Fakultě zdravotnických věd UP jako odborný asistent v Ústavu společenských a humanitních věd. Je rovněž předsedou Akademického senátu FZV UP. Je mj. členem České a slovenské asociace amerikanistů. V loňském roce stál u vzniku Amerického centra UP, které sídlí na třídě Svobody v centru Olomouce.

Uplynulý rok byl pro oba náročný. „Od té doby, co máme děti, jsem se snažila nenosit si práci domů. Od loňského února to ale prostě oddělit nešlo. Válka na Ukrajině prostoupila naše životy, takže jsem spoustu věcí vyrizovala z domu. Na začátku to byla prostě smršť telefonů a e-mailů. Lidé hledali pomoc a jako první našli kontakt na naši katedru. Postupem času vznikly skupiny a koordinační centra, které se semkly a sejmuly z nás to břímě,“ popisuje Radana Merzová. Její manžel měl v loňském roce plné ruce práce se vznikem Amerického centra UP, které se slavnostního otevření dočkalo v září. „Na začátku jsem nevěděl, do čeho se pouštím, ale myšlenka se mi líbila a už jsem nechtěl projekt opustit. Stálo to čas a ener-

gii, ale cítím zadostiučinění. Mám radost, že jsme sem dokázali dostat zajímavé hosty, například Michaela Žantovského nebo Petra Palouše. Zájem je i ze středních škol, už tu byli studenti z Olomouce, Uničova nebo Mohelnice. Doufám, že budeme mít i nadále co nabídnout,“ věří Lukáš Merz.

Je čas na práci a čas na odpočinek. Merzovi se snaží „dobít baterky“ v každém možném okamžiku. „Vyrážíme do přírody, máme rádi taky saunu a wellness. Čím jsem starší, tím více si dokážu říct: teď potřebuji cíleně vypnout,“ říká Radana Merzová. A co oblíbená dovolenková destinace? Leží na Východě, nebo na Západě? „Když jsem byla na Ukrajině na stáži, tak za mnou Lukáš dvakrát přijel na návštěvu.

S rodinou jsme se tam zatím ještě nevydali, ale je to můj velký sen, láká mě neprobádaná západní Ukrajina. V současnosti hrozně trpím, už bych se tam nejraději vydala, ale kvůli válce to prostě není možné a ani rozumné. Poměrně pravidelně jezdíme do Anglie, i kvůli dětem, aby se dobře naučily angličtinu a osamostatnily se. Nejoblíbenější destinace je Londýn, ale byli jsme i v Cambridgi a Oxfordu. Snem je rodinná dovolená v New Yorku,“ prozrazuje Radana. „Třeba na to dojde, ale přece jen, když už se člověk vypraví do USA, tak chce, aby to stálo zato. Do Londýna na dva dny není problém, ale do Ameriky? Jinak ale cestujeme všude možné a rádii kamkoli, kde je co objevovat,“ dodává Lukáš Merz.

Od té doby, co máme děti, jsem se snažila nenosit si práci domů. Od loňského února to ale prostě oddělit nešlo. Válka na Ukrajině prostoupila naše životy.

Radana Merzová

Zdeněk Pechal

vedoucí katedry slavistiky
FF UP

Paní Radana Merzová je mojí kolegyní na katedře slavistiky bezmála deset let. Je neúnavná propagátorka ukrajinského jazyka, ukrajinské kultury a speciálně pak literatury. Postupně se stala vedoucí sekce ukrajinistiky na katedře slavistiky a po mnoho let přispívá do fondu českého bádání o Ukrajině. Bylo obdivuhodné, jak dovedla studenty pro studium ukrajinštiny nadchnout. Byla iniciátorkou překladatelských soutěží, zvala na katedru současnou ukrajinskou kulturní scénu, byla pořadatelkou konferencí a mezinárodních setkání ukrajinistů. Bylo udivující pozorovat, jak se vyrovnávala s letitým nezájmem o ukrajinistiku, s nedostatkem finančních prostředků pro malý obor a dalšími. A když vypukla válka na Ukrajině, byla se svými kolegy první, která koordinovala překladatele, tlumočnický, studenty, aby předávali válečným uprchlíkům potřebné informace a materiální pomoc. Při přebírání ceny rektora za dobrovolnictví jen poznamenala, že si lidé mají pomáhat a že je to přece normální. Je mi ctí, že mám na katedře takovou kolegyni.

Jiří Vévoda

děkan Fakulty zdravotnických
věd UP

Lukáše Merze jsem poznal po svém nástupu na Ústav společenských a humanitních věd fakulty zdravotnických věd. Bylo to, pokud se pamatuji, po jeho návratu z rodičovské dovolené v roce 2011. Již to mne tehdy zaujalo, protože jsem do té chvíle neznal muže v mém okolí, který by byl na rodičovské dovolené. To na mě udělalo nezapomenutelný dojem, neboť musel přerušit své doktorské studium a věnovat se rodině. Stali jsme se kolegy. Vnímám jsem jeho cit pro anglický jazyk a stejně tak i ochotu kdykoliv poradit. Jak šla léta, přibývaly k jeho činnostem projekty i akademické funkce. Od roku 2017 je také jedním z hlavních řešitelů mezinárodního projektu Healthcare English Language Programme za FZV, stal se též předsedou Akademického senátu FZV a členem Akademického senátu UP, působí jako koordinátor nově vzniklého Amerického centra UP a má mnoho aktivit i v osobním životě. Rád bych Lukášovi popřál, aby byl ve všech těchto aktivitách nadále úspěšný a aby měl stále čas vydechnout a zregenerovat své síly.

úspěchy

Novým profesorům k dosažení nejvyšší akademické hodnosti osobně pogratuloval rektor UP. Zleva Vilém Pechanec, Milan Klement, Beatrice Mohelníková Duchoňová, rektor Martin Procházka a David Friedecký.

Univerzita Palackého má nové profesory

Mezi nově jmenovanými profesorkami a profesory, kteří převzali své dekry v závěru loňského roku, je i šestice osobností působících na Univerzitě Palackého.

Tři z nich pracují na přírodovědecké fakultě: Michal Bíl z katedry geologie, Ondřej Novák z laboratoře růstových regulátorů, jehož jméno se vloni objevilo i v seznamu nejcitovanějších vědců světa Highly Cited Researchers, a Vilém Pechanec z katedry geoinformatiky. „Jmenování profesorem je pro mě velká čest. Vnímám to jako ocenění práce celé naší pracovní skupiny. Zároveň je to závazek do dalších let. Chci ještě více uplatnit nabyté znalos-

ti a zkušenosti především ve prospěch mateřského pracoviště, pokračovat ve vědecko-výzkumné práci na katedře a budovat její renomé v odborné komunitě a nadále se aktivně podílet na vzdělávání studentů,“ uvedl Vilém Pechanec, který se věnuje problematice využití geoinformačních technologií v modelování ekosystémových funkcí krajiny.

Na lékařské fakultě dosáhli nejvyšší akademické hodnosti David Friedecký z laboratoře dědičných metabolických poruch a Beatrice Mohelníková Duchoňová z Onkologické kliniky, která profesorský titul vnímá jako velkou zodpovědnost.

„Pevně věřím, že budu dále pokračovat ve své klinické i výzkumné práci a dokážu motivovat a vést mladší kolegy, aby se dále posouvaly naše možnosti a schopnosti léčby onkologických nemocí,“ řekla odbornice na problematiku karcinomu pankreatu.

Nového profesora má ve svých řadách i pedagogická fakulta. Milan Klement z katedry technické a informační výchovy se zaměřuje mimo jiné na využití moderních informačních technologií v práci učitelů se zvláštním zaměřením na longitudinální porovnávání jejich vlivu na edukační proces. (vim, cho)

Čestný doktorát University of Nebraska obdrželi akademici filozofické fakulty

Jan Stejskal a Martin Elbel z Filozofické fakulty Univerzity Palackého získali čestný doktorát University of Nebraska. Kolegové z katedry historie převzali tento prestižní titul při slavnostním ceremoniálu na uvedené univerzitě, mimo jiné při příležitos-

ti výročí pětadvaceti let spolupráce mezi oběma univerzitami.

„Čestný doktorát je pro každého akademika nejvyšší poctou, kterou mu jeho kolegové mohou nabídnout. Ve světě univerzit není nic ‚většího‘. Přijímáme tuto po-

ctu s kolegou Martinem Elbelem s velkou úctou. Na University of Nebraska obdrželi čestný doktorát prezidenti Roosevelt, Clinton i Gorbačov. Slavnostní řeč jsem tedy pronesl s velkým respektem a vděčností,“ řekl Jan Stejskal, děkan filozofické fakulty.

Ocenění získal společně s Martinem Elbelem především za studijní program Nebraska Semester Abroad, který pětadvacet let vedou a díky němuž mohou posluchači americké univerzity studovat na katedře historie FF UP. „Náš program je nejstarším existujícím zahraničním studijním programem Univerzity Palackého. Dnes čítá víc než sedm set absolventů a díky tomu, že se neustále rozvíjí, studují američtí posluchači nyní už i na fakultě zdravotnických věd,“ dodal děkan FF UP. Slavnostního aktu se zúčastnil jak guvernér státu Nebraska, představitelé University of Nebraska včetně jejich absolventů, tak prorektor Univerzity Palackého Jiří Stavovčík. (map)

Ceny ministra školství získali Petra Šobáňová a Radim Filip

Ve Valdštejnském paláci v Praze bylo oceněno osmnáct laureátů, úspěšných vysokoškolských studentů, pedagogů i zástupců české vědecké komunity. Z rukou ministra školství, mládeže a tělovýchovy Vladimíra Balaše převzali cenu i Petra Šobáňová z Pedagogické fakulty a Radim Filip z Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého.

Proděkanka pedagogické fakulty Petra Šobáňová obdržela Cenu ministra školství, mládeže a tělovýchovy za vynikající vzdělávací činnost na vysoké škole. „Ocenění své pedagogické činnosti si velmi vážím, zvláště proto, že právě výuka bývá ve vysokoškolském prostředí často podceňována. Vnímám vzdělávání a postojové formování našich studentů jako naše základní poslání a jsem velmi ráda, že pan ministr věnuje pedagogické činnosti pozornost,“ uvedla Petra Šobáňová, jejímž domovským

pracovištěm je katedra výtvarné výchovy. Zdůraznila, že cenu vnímá především jako ocenění kvality pedagogické činnosti na olomoucké pedagogické fakultě.

Mezi laureáty cen ministra školství, kteří se zasloužili o šíření dobrého jména České republiky v rámci evropského výzkumu a vývoje, byl i Radim Filip z katedry optiky přírodovědecké fakulty, který obdržel Cenu Františka Běhouka. „Velmi si vážím ocenění, které je pojmenováno po člověku, jehož knihy jsem četl jako dítě. Možná mě natolik ovlivnily, spolu s dalšími faktory, že dělám výzkum tímto způsobem. Hned následující den jsem odcestoval na konferenci a start nového EU Horizon Europe projektu do Kodaně. Ocenění je proto impulsem k naší ještě hlubší integraci do celosvětového výzkumu v této velmi moderní oblasti,“ uvedl kvantový fyzik Radim Filip. (map, cho)

Hokejistky z Univerzity Palackého přispěly k úspěchu na univerzitních hrách

Dvanáct medailí a celkové šesté místo v žebříčku velmi vybojovala česká reprezentace na Zimních světových univerzitních hrách v americkém Lake Placid. Do medailové sbírky přispěl bronzem i ženský hokejový tým, který se největší studentské sportovní akce účastnil vůbec poprvé a v jehož řadách si zahrály i tři studentky Univerzity Palackého – Daniela Pejšová a Kateřina Petřeková z fakulty tělesné kultury a Patricie Škorpíková z pedagogické fakulty.

„Získat bronzové medaile pro mě znamená vážně hodně. Je to vždy čest reprezentovat Českou republiku a nyní to byla navíc i reprezentace mé školy a fakulty. Turnaj byl velmi náročný fyzicky i psychicky, ale dokázaly jsme vše překonat jako parta, která se formovala s každým dnem,“ řekla Kateřina Petřeková, která prý při informaci o své nominaci do reprezentace trochu panikařila kvůli termínům zkoušek v době her.

„Chtěly jsme se dostat do finále. To se nám bohužel nepodařilo, ale bronzová medaile je krásný úspěch a budu na to ještě dlouho vzpomínat. Také jsem získala plno nových zkušeností, za které jsem vděčná. Jsem pyšná na celý tým, jak jsme během

turnaje fungovaly a co jsme dokázaly. Univerziádu jsem si velmi užila a doufám, že se budu moct zúčastnit i té příští za dva roky v Itálii,“ dodala její kolegyně z HC Falcons Sokol Karviná Patricie Škorpíková.

Univerzita Palackého měla na hrách v Lake Placid i další zástupce. V mužském hokejovém týmu si zahráli Tomáš Ha-

nák a Patrik Tarnoczy, oba studenti FTK a hráči HC Zubr Přerov. Hokejisté skončili ve své skupině na čtvrtém nepostupovém místě. Sjezdářka Aneta Vetrová z filozofické fakulty dojela v závodech v super obřím slalomu 23. Jako členka doprovodného týmu se zúčastnila i proděkanka FTK Iva Dostálová. (vim)

úspěchy

Dvě vítězství filmu Černí Češi. Grand Prix na Etnofilmu a cena online publika na Ji.hlavě

Filmový dokument Černí Češi režiséra Martina Müllera zvítězil v závěru loňského roku na 22. ročníku Mezinárodního filmového festivalu Etnofilm Čadca 2022. Snímek, který produkovala Univerzita Palackého spolu s Českou televizí, mapuje neznámé osudy téměř šesti desítek namibijských dětí, které byly v 80. letech minulého století poslány na výchovu do socialistického Československa, aby se staly novou elitou tehdejšího režimu v Namibii. Českou premiéru měl film na loňském mezinárodním festivalu populárně-vědeckých filmů Academia Film Olomouc.

Martin Müller, režisér a vedoucí Audiovizuální produkce UP, si pro svůj film zvolil

námět inspirovaný výzkumem a prací kulturní antropoložky Kateřiny Mildnerové z Filozofické fakulty UP. Ta se zaměřila na namibijské děti, které byly v osmdesátých letech minulého století vychovávány v Československu. Prožily tady idylické dětství, ale nakonec se musely po politických změnách v obou zemích na počátku 90. let vrátit zpět. A právě složitá a často i tragická příběhy dnešních dospělých, kteří se stále považují za Čechy, tři roky mapoval filmový štáb u nás i v Africe.

Podle odborné poroty přehlídky si snímek odnesl Grand Prix v podobě sošky Zlatého turoně za „poutavé zobrazení temati-

ky migrace, akulturace, formování, ztráty a znovunalézání identity a domova“. Přehlídka v Čadci je nejstarší filmový festival na Slovensku, premiéru měl v roce 1980. Mezi vítězi jeho velké ceny najdeme jména renomovaných režisérů, jako je Dušan Hanák, Fero Fenič, Peter Kerekes, Martin Slivka nebo italský etnomuzikolog a režisér Renato Morrelli.

Cena z Čadce není jediná, kterou se může film Černí Češi pochlubit. Skvělá zpráva přišla také z Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava, kde získal Cenu publika Ji.hlavu Online. Film uvede i Česká televize. (ipu)

Děkan právnické fakulty udělil dvě čestná uznání za vzdělávací činnost

Milana Hrušáková, profesorka na katedře soukromého práva a civilního procesu, a Slavomír Halla, odborný asistent na katedře mezinárodního a evropského práva, jsou laureáty Čestného uznání děkana PF UP za vzdělávací činnost. O ocenění rozhodl děkan na základě doporučení hodnotící komise tvořené členy akademické obce. Za rok 2022 bylo na uznání nominováno celkem šest vyučujících.

Profesorku Milanu Hrušákovou, odbornici na rodinné právo, děkan ocenil za dlouhodobou excelenci a inovativnost ve výuce, vysokou odbornost prezentovanou srozumitelně a přínosně studentům a za pozitivní přístup k posluchačům. U Slavomíra Hallu vyzdvihl efektivní propojení online nástrojů a prezenční výuky, podpořené kvalitou, odborností, přínosem pro studenty a pozitivní motivací posluchačů k zájmu o obor mezinárodní právo soukro-

mé. „Děkuji vám za vaši práci, za vše, co je s vaší pedagogickou činností spojeno,“ pogratuloval oběma děkan Václav Stehlík.

Drtivou většinu nominací sepsali studenti. Oba laureáti se shodli, že pro jejich pedagogickou práci je studentská zpětná vazba tím nejdůležitějším. „Za svůj profesní život jsem dostala již několik ocenění, medailí. Tohle čestné uznání z nich ale vyčnívá, velmi si ho vážím,“ řekla Milana Hrušáková. Za sedmačtyřicet let své pedagogické činnosti přednášela a vedla semináře pro tisíce studentů na právnické fakultě v Brně a v Olomouci.

Stejně jako Milanu Hrušákovou i Slavomíra Hallu ocenění příjemně překvapilo. „Vnímám ho především jako závazek pro svou další pedagogickou práci a děkuji za něj,“ řekl děkanovi.

Čestné uznání za vzdělávací činnost udělovala právnická fakulta potřeťi. (eha)

Díky projektu buduje Bruno de la Torre experimentální skupinu

V soutěži Grantové agentury ČR o projekty JUNIOR STAR, které jsou určeny pro excelentní začínající vědce, uspěl za Univerzitu Palackého Bruno de la Torre z Českého institutu výzkumu a pokročilých technologií – CATRIN. Díky dotaci zhruba 14,7 milionu korun buduje ve vysokoškolském ústavu experimentální skupinu zaměřenou na interdisciplinární oblast molekulární elektroniky s cílem prozkoumat v příštích pěti letech zákony, jimiž se řídí pohyblivost náboje v molekulárních nanomodelech pohlcujících světlo.

„Cílem navrhovaného výzkumu je charakterizovat novou třídu ‚molekulárních komponent‘, prozkoumat jejich základní elektronické a strukturální vlastnosti i jejich

potenciál fungovat jako prototypy molekulárních zařízení. Tato práce bude mít zásadní vědecký dopad, protože umožní prostorové rozlišení konjugovaných molekulárních systémů na úrovni subangstromů a prozkoumá přenos náboje na úrovni jednoho elektronu,“ uvedl Bruno de la Torre, jenž byl mimo jiné členem týmu vědců, kteří jako první na světě pozorovali nerovnoměrné rozložení elektronového náboje kolem atomu halogenu, tzv. sigma díru. Objev publikoval časopis Science.

Projekt s názvem Řízení a vizualizace delokalizace náboje v atomárním měřítku v molekulárních nanomodelech pohlcujících světlo, který odstartoval letos v lednu, přímo podpoří růst laboratoře, umožní pro-

vádět výzkum ve vysoce interdisciplinární oblasti molekulární elektroniky a rozvíjet spolupráci v oblasti organických polovodičů. Profitovat z něj budou i doktorandi a studenti Univerzity Palackého. (srd)

jazykové okénko

Slovní spojení **to dáš**, resp. **to nedáš** ve smyslu „to nezvládneš“ jsou v posledních několika málo letech oblíbená a frekventovaná tak, až to jednomu může začít lézt na nervy. Mimo jiné se spojení **to dáš** v poslední době dostalo i do titulů některých knih nebo také do názvu filmu varujícího před hazardováním na železnici. Ten film se jmenuje **To nedáš**.

Slovní spojení **to dáš**, **to nedáš** se objevuje i v trochu dále posunutém významu. Např. když někdo mluví moc složitě nebo nepřesně a někdo druhý mu nerozumí, tak mu řekne: **To nedám, zkus mi to vysvětlit ještě jednou**. Tedy: „nerozumím“. A do třetice, slovní spojení typu **to dáš** funguje i v kontextu, ve kterém by původně byla asi formulace typu „jsem z toho rozpačitý“, např.: **Ale jak potom začal do toho kecat i on, tak to už jsem fakt nedával**. Tento příklad je také důkazem skutečnosti, že se jako varianta ke slovním spojení **to dáš**, **to nedáš** s dokonavým slovesem vyskytuje též spojení **to dávám**, **to nedávám**. Je to jejich nedokonavý protějšek.

Odkud se spojení typu **to dáš**, **to nedávám** vzalo? V případě obratu **to dáš** je v tom angličtina, na kterou při takových módních vlnách v jazyce tradičně dost myslíváme, nevinně. V angličtině žádný přesný předobraz k našemu **to dáš**, **to nedávám** není. Spíš bych jako zdroj tohoto slovního spojení viděl sportovní vyjadřování. Sport obecně je pro frazeologii významnou inspirací, viz rčení jako **příhrát na smeč**, **udělat něco z voleje**, **to není moje parketa**, **míč je na vaší straně** a podobně. Ve spojení **to dáš** je skoro zřetelně slyšet, jak se navzájem povzbuzují hráči nějaké kolektivní hry. Ostatně máme slovní spojení **dát gól**, **dát koš** a ty představy jsou vlastně takovými nejvýmluvnějšími ilustracemi toho, jak to vypadá, když se někomu něco podaří.

Na vysoké četnosti a na významovém rozptylu slovního spojení typu **to dáš**, **to nedávám** se jistě podílí i určitá lenost některých uživatelů češtiny, kterým se nechce jemněji diferencovat význam, a proto říkají krátce **to dáš** místo delšího **to zvládneš** apod. Ovšem takovému projevu „lenosti“ se v lingvistice říká také jazyková ekonomie.

Je zajímavé sledovat, jak se napříč jazykem šíří nové věci: nová slova, nové významy slov, nová slovní spojení. Někdy to bývají až takové vlny. Někdo něco řekne nebo napíše a hned se to chytne a šíří. A vlna mohutní. To je také případ šířícího se slovního spojení to dáš ve smyslu „to zvládneš“, „to se ti podaří“.

Ondřej Bláha
jazykovědec, FF UP

Autorův pořad Okolo češtiny vysílá Český rozhlas Olomouc každé úterý v 9:45 a 14:45.

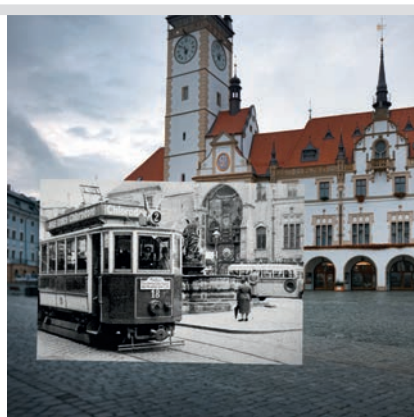
univerzita v čase

Minulost a přítomnost v jednom obraze. To je leitmotiv letošního stolního kalendáře Univerzity Palackého. Autor fotografií Vojtěch Duda se rozhodl v roce, kdy si připomínáme 450 let od založení vysokého učení v Olomouci, oprášit fotografické archivy a připomenout události i místa spojená s univerzitou optikou dneška. (ipu)

Zasedání Vědecké rady UP ve velkém freskovém sále rektorátu, 70. léta 20. století.

Tramvajová zastávka na Horním náměstí ve 30. letech 20. století.

Rektor J. L. Fischer vítá prezidenta Edvarda Beneše před rektorátem v Křížkovského ulici při slavnostním otevření obnovené univerzity v únoru 1947.

Přehlídka ozbrojených sil nacistického Německa na dnešním Žižkově náměstí. Březen 1939.

Křížkovského ulice v 60. letech 20. století.

Rozestavěný kampus s kolejí Bedřicha Václavka v roce 1978.

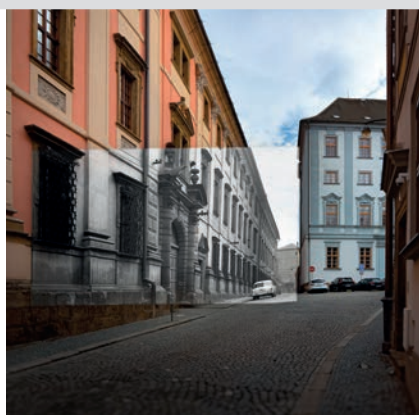
Jaro 1968.
Horním náměstím
projíždí král studentského
majálesu – spisovatel
Josef Škvorecký.

Studentské protesty proti
sovětské okupaci Československa
v listopadu 1968.

Budova Konviktů
v Univerzitní
ulici v 60. letech
20. století.

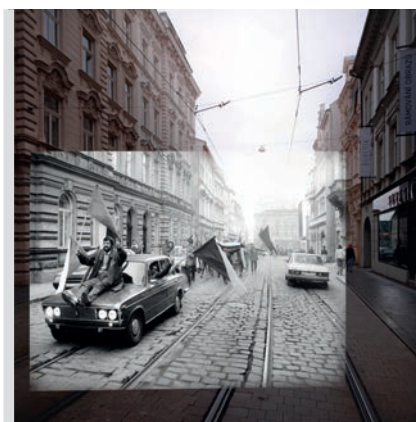
Příjezd prezidenta
T. G. Masaryka
k olomouckému
Arcibiskupskému
paláci v září 1921.

Shromáždění akademické
obce UP ve sportovní
hale 20. listopadu 1989.
Začátek sametové
revoluce v Olomouci.

Imatrikulace studentů
Filozofické fakulty UP
na začátku zimního
semestru 1989.

Průvod Pekařskou ulicí 29. prosince
1989. Den zvolení Václava Havla
prezidentem ČSSR.

Ženy ve vědě

O tom, že existuje Mezinárodní den žen, určitě víte. Možná ale ušlo vaší pozornosti, že existuje i svátek, který je pro univerzitní a vědecké prostředí stejně důležitý. Na 11. únor totiž každoročně připadá Mezinárodní den žen a dívek ve vědě. Při této příležitosti vznikl na UP speciální podcast nazvaný Ženy ve vědě, v němž jsme představili devět zajímavých a výjimečných žen, které se podílejí na vědeckém vývoji Univerzity Palackého. A jen poznámka na okraj: rozhodně to není výčet kompletní! Pozoruhodných vědkyň je na UP mnohem víc. Tento výběr berte jako jakési nahlédnutí do širší profesí a oborů jednotlivých fakult a vysokoškolského ústavu. Takže si nalaďte duši a uši a přehrajte si zajímavé příběhy vědkyň z UP.

„Židovská studia nejsou studiem o náboženství. Je to silně interdisciplinární obor, který v sobě snoubí celou řadu disciplín od historie přes filozofii, kunsthistorii až po jazyky. Částečně zabíhá i do politologie a sociologie... Jsme malý obor a naši absolventi oceňují rodinné prostředí, které tady máme. Víme, co naše studenty zajímá, co by chtěli dělat, z jakého jsou rodinného prostředí, jaké mají podmínky ke studiu.“

Ivana Cahová

vedoucí Centra judaistických studií FF UP

„Záchranář musí být psychicky odolný, zároveň však také empatický, musí být schopný rychle se rozhodnout, protože zdravotní stav pacienta se někdy mění i v řádu vteřin. Musí mít v sobě team leadership, musí umět spolupracovat a zároveň i velet.“

Marinella Danosová

přednostka Ústavu zdravotnického záchranářství a intenzivní péče FZV UP

„Práce v laboratoři je pro mě stále dobrodružství. Je to kniha s nepopsanou stránkou. Každý den toto dobrodružství totiž začíná znovu... Je pro mě důležité, aby to, na čem pracuji, mělo aplikační potenciál, abych věděla, že se náš materiál někam dostane, že ho dokážeme připravit ve velkém měřítku a někde se uplatní nebo bude schopen pomoci. To je pro mě obrovská motivace.“

Jana Soukupová

fyzikální chemička, Český institut výzkumu a pokročilých technologií (CATRIN) UP

„Úžasné bylo, když jsem v rámci doktorského studia začala jezdit do vatikánských archivů. Moje práce najednou dostala trochu jiný směr... Historie nezná ‚kdyby‘. Znáte fakta a ta nezměníte. Protože víte, jak daný příběh dopadl, můžete se do něj ponořit a sledovat tak celý proces rozhodování.“

Jitka Jonová

katedra církevních dějin a církevního práva, CMTF UP, senátorka AS UP

„Dětská kardiologie je velmi optimistický obor. I velmi závažné vady dnes mají skvělou prognózu. Ve velké většině na dětech v dospělosti nepoznáte, že měly srdeční vadu... Jsou to hezké chvíle, když přijde v roli maminky dívka, u níž jsem léčila vrozenou srdeční vadu, a já pak po porodu vidím jejího, většinou zdravého novorozence.“

Eva Klásková

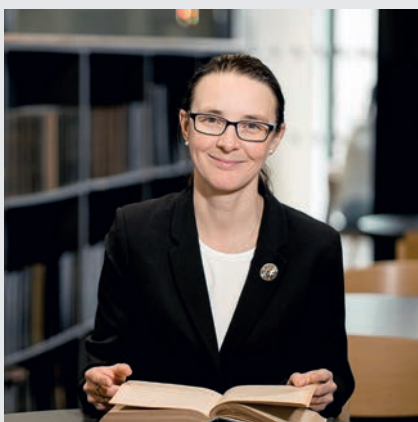
kardioložka Dětské kliniky FNOL a LF UP a proděkanka LF pro studium Všeobecného lékařství 4.–6. ročníku

„Nejvíc mě na vědě baví, že nabízí prostor, v němž uplatníte jak kreativitu, tak exaktnost... Můžete něco spočítat, naměřit a získávat tak nové poznatky o světě kolem nás. Proto moje ambice odjakživa směřovaly do přírodovědy... Vždy, když už si myslíme, že není co objevit, otevře se nám nový pohled na běžné věci, na nové materiály nebo na jejich nové použití. Věda rozšiřuje lidský rozhled, a to se mi líbí nejvíc.“

Lucie Plíhalová

vedoucí katedry chemické biologie PŘF, prorektorka pro vědu a výzkum UP

„Právní věda je hodně specifická v tom, že si musíte spoustu věcí nastudovat, pak je pospojovat a dát do toho hodně přemýšlení a vlastní invence. Je to náročné skloubit s rodinou, to vůbec nebudu zastírat.“

Veronika Tomoszková

katedra správního práva a finančního práva PF UP, senátorka AS UP

„Řada pacientů, ale i odborníků neví, že se dýchací svaly dají trénovat. Naše studenti učíme, jak takový trénink vést... Když se zvolí adekvátně a správně, tak se dýchací svaly, jak nádechové, tak výdechové, mohou velmi efektivně posilovat, může se zlepšovat jejich vytrvalost i jejich síla.“

Kateřina Raisová (dříve Neumannová)

katedra fyzioterapie FTK UP

„Matematika je všude kolem nás a záleží jen na nás, kde ji objevíme... Naše studenti se snažíme vést k tomu, že matematika je to, co by jim mělo sloužit v praktickém životě, že má využití a že ji vidí kolem sebe.“

Radka Dofková

vedoucí katedry matematiky PdF UP a proděkanka pro studium PdF

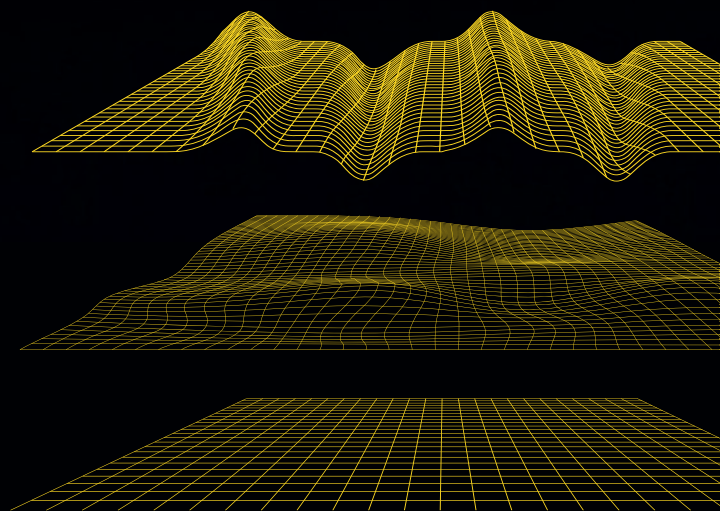
AFO SE JAKO OZVĚNA PO ROCE VRÁTÍ ZPĚT DO OLOMOUCE

W
A
T
G
H

ECHO

Mezinárodní festival populárně-vědeckých filmů AFO startuje 25. dubna a představí ty nejlepší vědecké snímky prestižních světových produkcí, které osobně uvedou renomované ikony české i zahraniční vědy či zástupci filmového a televizního průmyslu. Zastřešujícím tématem 58. ročníku je **ECHO**. Jde o motiv ozvěny, který podtrhuje potřebu spolupráce mezi vědními obory a nutnost propojení výzkumu a jeho popularizace.

Připraveny jsou filmové projekce, přednášky, workshopy, koncerty, výstavy, ale i aktivity pro školy a celé rodiny. Odborné poroty vyberou nejlepší snímky ve třech soutěžních kategoriích. Kromě adaptace na svět v klimatické krizi se dramaturgové festivalu chtějí věnovat ekonomice, fyzikálnímu i společenskému pojetí času, traumatu nebo otázce osobní i kolektivní identity.

25—30/4/2023 OLOMOUC

MEZINÁRODNÍ FESTIVAL
POPULÁRNĚ-VĚDECKÝCH FILMŮ

INTERNATIONAL FESTIVAL OF SCIENCE DOCUMENTARY FILMS

www.afo.cz

NA JAKÉ SEKCE AFO 58 SE MŮŽETE TĚŠIT?

KRONOS

Kronos představuje čas z hlediska fyziky a přírodních oborů pokoušejících se o jeho objektivní měření a vysvětlení a také jako subjektivní prožívání, které plyne, ať už jsme kdekoliv. Téma se objeví ve snímcích **Particle Fever** Marka Levinsona, **Sans Soleil** Chrise Markera, **Chronos** Rona Frickeho nebo **Examined Life** Astry Taylor.

ADAPTACE

Sekce představuje prostor pro interdisciplinární perspektivu na alarmující stav klimatu i pokles biodiverzity. Důsledky environmentální krize jsou již dnes patrné po celém světě a dramaturgie tak přináší aktuální filmy, přednášky či procházky s experty, již naši realitu reflektují na globální i lokální úrovni.

SOUND IS SCIENCE

Dokumentární filmy se budou věnovat zvukové složce ve filmovém díle či eko-akustice a prozkoumají také

například oblast field recordingu a zvukové krajiny. Dostaneme se i ke kořenům elektronické hudby s filmem **Sisters with Transistors**, na což naváže praktický workshop práce se syntezátory.

CHA-CHING!

Proč roste ekonomická nerovnost? Proč jsou jednotlivci i státy stále zadluženější? Kde se berou peníze? A jak poznáme, že žijeme v ekonomické krizi? Sekce bude v podstatě festivalovým „crash course“ neboli rychlokurzem pravidel západního typu ekonomického systému.

CHVĚNÍ

Chvění – jeden z pocitů a fyzických projevů, který mohou člověka provázet při a po traumatickém zážitku. Trauma – mnoho příčin, spouštěčů, podob. Tvůrce programu zajímá otázka, co dál. Jak poznáme, že jsme prožili trauma? Jakým způsobem se k němu staví [česká] společnost? Kde hledat pomoc?

IDENTITA

Alespoň jednou v životě se každý z nás zamyslí nad důležitou otázkou směřující k tomu, kdo jsme a jakým způsobem se tak vztahujeme ke světu kolem nás. Nesoutěžní sekce přibližuje pomocí filmů a diskuzí oblast genetiky, genealogie, konstrukci identit a zaměřuje se i na společenské předsudky.

VĚDA V POPKULTUŘE

Objeví se příklady přístupů fikčních filmů k tématu identity, času nebo popularizace ekonomie, dojde i na fanouškovství, arkády nebo environmentalismus v animovaném filmu. Vedle filmových projekcí a přednášek se vrátí podcasty naživo.

AFO JUNIOR

Chcete se podívat s křečkem do vesmíru a následně poznat oceán s tučňáky? Zkusit si 3D tisk, rozpoehybovat obrázky na plátně a porozumět životu vody? Přijďte s nejmladšími diváky probádat taje vědy v rámci našich projekcí a workshopů.

W

O

Z

Y

B

Student přírodovědecké fakulty Lukáš Mada myslí na druhé. Dostal za to cenu Křesadlo

Student přírodovědecké fakulty Lukáš Mada byl mezi osmi oceněnými dobrovolníky, kteří v Arcibiskupském paláci v Olomouci převzali cenu Křesadlo 2022. Cena neziskové organizace Maltézská pomoc je symbolickým poděkováním těm, kdo nezištně a obětavě pomáhají druhým.

„Dobrovolnické práci se věnuji od doby, kdy jsem začal studovat na přírodovědecké fakultě. V prvním ročníku jsem cítil určitou prázdnotu ve svém volném čase. Byl tam prostor pro jeho smysluplné využití, proto jsem si našel Olomoucké dobrovolnické centrum JIKA. Vedou to dva úžasní lidé, se kterými se osobně znám. Panuje tam velice přátelské rodinné prostředí,“ vypráví student.

Lukáš se mimo jiné věnuje seniorům ze sociální služby Chráněné bydlení v Zikově ulici, dětem z domova pro ženy a matky v Holečkově a Sokolské ulici, z Klokánku, doučuje děti ze znevýhodněných rodin nebo dochází do družiny ve škole pro děti se sluchovým handicapem na třídě Kosmonautů. „V životě jsem měl velké štěstí, že jsem se narodil do rodiny, do které jsem se narodil. Že jsem měl zázemí, které jsem měl. To vše formuje osobnost. Mně bylo umožněno se rozvíjet a inspirovat se lidmi kolem sebe, celou rodinou. Když vidíte jejich ochotu investovat svůj volný čas v nás, pak cítíte určitý dluh vůči společnosti jako celku. Jen tak se lze posunout dál,“ věří Lukáš Mada.

Křesadlo je název pro ocenění dobrovolníků, které iniciovala HESTIA – Centrum pro dobrovolnictví, z. ú. Dobrovolníci jsou Křesadlem oceňováni už od roku 2001. V Olomouckém kraji za organizací akce stojí Maltézská pomoc a Olomoucký kraj.

Lukáš Mada (* 1998)

Studuje na Přírodovědecké fakultě UP obor Experimentální biologie, v rámci celoživotního vzdělávání souběžně doplňující studium učitelství biologie a dálkově studijní program Veřejná ekonomika a správa na Vysoké škole báňské – Technické univerzitě v Ostravě. Současně pracuje v Pevnosti poznání jako koordinátor popularizačních programů. Studenta za jeho práci ocenil mimořádným stipendiem i děkan přírodovědecké fakulty Martin Kubala.

text: Ivana Pustějovská
foto: Jakub Čermák

rozhovor

A portrait of Helena Sedláčková, a woman with shoulder-length brown hair and bangs, smiling warmly. She is wearing a vibrant, patterned top in shades of red, blue, and yellow. She is seated at a table, holding a pair of purple-rimmed glasses. The background is a blurred interior space, likely a library or a cafe, with wooden chairs and tables. The overall atmosphere is warm and inviting.

Helena Sedláčková: Knihovna je místo setkávání

Známe se a hrajeme spolu při každém setkání takový slovní ping-pong: „Co čtete?“ ptám se. „Já nečtu,“ následuje blesková odpověď. Možná vám to nepřipadá humorné, ale mě to vždycky pobaví. Tu odpověď totiž vypálí dáma, která miluje knihy a je mezi nimi celý život. Už od mala, kdy si ve vesničce na Zábřežsku týden co týden půjčovala v malé knihovně ranec ohmataných svazků a pak s nimi ujížděla na kole přes pole k vrbě, na kterou vylezla a četla. A taky později, když třeba už jako profík půjčovala knížky v knihovně jader-ně elektrárny! „To bylo někdy okolo roku 1985, kdy Dukovany začínaly a bylo tam asi tak dva tisíce inženýrů, kteří potřebovali odbornou literaturu a překlady. Můj manžel jako inženýr tam dostal práci a já šla s ním do tamní technické knihovny. Dojžděli jsme autobusem z Třebíče a občas nám „normální“ spolucestující říkali, že svítíme. Dokonce si jednu ode mě někdo odsedl,“ směje se Helena Sedláčková, dnešní ředitelka Knihovny Univerzity Palackého.

— Naše generace asi má některé podobné zážitky. Například všichni jsme v době před internetem chodili do knihovny pro knížky. A přesto se většina z nás nestala knihovnicem. Kdy se stane, že nejdříve do knihovny člověk chodí a pak najednou v ní chce být?

V Leštíně, odkud pocházím, jsme měli maličkou knihovnu. Byl v ní zdatný pan knihovník a já jsem mu tu knihovnu postupně celou přečetla. On mi pak nabídl, jestli mu nechci pomáhat jako dobrovolník. Tak jsem ho v těch necelých patnácti letech zastupovala a měla dvě hodiny služby. Byl tam staříček magnetofon, kde měl nahrané své písně, dodneška mi zní v uších. Chodil tam za mnou jeden malý kluk z první třídy, byl prima a po uzavírací době jsme hráli s jeho čepicí fotbal. Takže už tenkrát jsem provozovala aktivity, které nejsou v knihovně běžné, a měli jsme tam komunitní život. V průběhu let mi bylo jasné, že je to práce, kterou chci dělat. Že je mi v knihovně moc dobře. Po gymnáziu jsem se bez jakéhokoli váhání přihlásila do Prahy na vysokou školu na knihovnictví.

— Laik by si řekl, co na tom lze studovat? Vždyť jen vytahujete knížky z polic. Neptali se tak i rodiče a kamarádi?

Vždycky. Dodneška občas slyším, že my v knihovně si jen čteme. Jenže když to pak začnete studovat, zjistíte, jak je to hluboký

a starý obor. Knihovnictví de facto existuje už tři tisíce let. Už kdysi dávno staří Řekové i Římané měli věcné třídění informací, to znamená, že dali bustu na kraj regálu a za ní se řadily Sofoklovy spisy. Právě to systematické třídění informací mě fascinovalo. Základní pravidlo knihovnictví totiž je, že zdroj – knihu musíte najít, získat, koupit, zpracovat a uložit na regál tak, aby se během vteřiny dala najít a půjčit. Za tou zdánlivě jednoduchou věcí, jako je půjčení si knížky, je tak schovaná strašná spousta práce odborných oddělení. Tudíž představte si paní v modrém plášti, v bílých ponožkách, s drdůlkem a silnými brýlemi na nose, která si něco mumlá, když vám podává knížku, je hodně, hodně zkrleslá.

— Když si vybavím Jméno růže od Umberta Eca, tak být knihovnicem bylo něco extra.

Určitě. Bylo to velmi ceněné povolání. Knihy byly tak strašlivě drahé, že byly většinou v klášterních knihovnách přivázané řetězy k pulťákům. Starali se o ně speciálně vybraní mniši, kteří uměli číst. Kniha byla obrovsky cenný dar, některé tisky mohly mít i cenu měšťanského domu. Závratnou změnu pro rozšiřování knih, a tudíž i knihovnických fondů, znamenal knihtisk. Najednou se knihy dostaly i mezi nižší vrstvy tehdejší společnosti, takže víc lidí umělo číst, zlepšovala se vzdělanost.

— Jak se v průběhu let proměnila profese knihovníka?

Obrovsky. Na začátku příběhu máme onoho mnicha, který si osobně prověřoval každého, kdo do jeho knihovny vstoupil, a rozhodoval, jestli mu knihu na pulťáku zpřístupní, nebo ne. Z dnešního pohledu to bylo úžasně jednoduché: měl deset knížek, přišlo pět lidí, kteří uměli číst, a on říkal: ty ano, ty ne. Po vynálezu knihtisku to už bylo složitější, knížek bylo víc, bylo potřeba je evidovat a vznikla potřeba prvních systémů. Řadilo se podle autora nebo podle předmětu, tedy podle obsahu, a knihovny začaly narůstat. Z vlastní zkušenosti vím, že jakmile máte nad tři tisíce knížek, potřebujete je nějakým způsobem seřadit, abyste se v nich vyznala. Už si je nejste schopna pamatovat. Hranice je maximálně pět tisíc knížek, víc ne.

— Začínám se bát. Mělo to být o knížkách a blížíme se matematice. Já vystačím s tříděním od A po Z nebo beletrie, historie, kuchařky atd. a doma pak podle velikosti...

Helena Sedláčková (* 1960)

Po gymnáziu v Zábřeze absolvovala v roce 1984 obor Vědecké informace a knihovnictví na FF UK Praha. Po absolutoriu působila v Knihovně města Ostravy a několik let byla vedoucí Technické knihovny v Jader-ně elektrárně Dukovany. V Knihovně Univerzity Palackého prošla pozicí katalogizátorky, vedoucí oddělení katalogizace a desátým rokem je ředitelkou. Tři roky pracovala ve Výkonném výboru Asociace knihoven vysokých škol, absolvovala několik zahraničních pracovních stáží. Pod jejím vedením byla Knihovna UP mj. hostitelem mezinárodní knihovnické konference CASLIN 2017 a v roce 2022 dvacátého ročníku konference Bibliotheca Academica, největšího setkání vysokoškolských knihovníků z celé České republiky.

Knihovna UP

Ale systém třídění je fantastický. Tak třeba takové MDT čili Mezinárodní desetinné třídění je univerzální klasifikační systém sloužící k indexování a vyhledávání věcných informací o dokumentech nebo jejich částech. Dá se použít nejen na knihy nebo textové dokumenty, ale i na média, jako jsou filmy, videa, zvukové nahrávky, ilustrace, mapy... Složitá definice, ale jednoduše řečeno, každá věc může mít své číslo, podle kterého ji pak můžete dohledat. Používá se po celém světě.

— Už nechci být knihovníkem, leda tím s deseti knížkami na řetězu. Jak proměnily vaši práci počítače a internet?

To byla naprostá revoluce. Najednou se z knihovníka, který věděl všechno o fondu, o knížkách, krasopisně ručně vypisoval lístečky do katalogů, měl stát učitel, který bude přichodit učit, co, kde a jak vyhledají. Jenže zároveň se sám stal žákem a musel se naučit, jak nově zpracovávat, katalogizovat, nakupovat. Z knihovníka najednou byl učitel i žák a zvládat obě role už nebylo tak jednoduché jako s těmi deseti knížkami na řetězu.

— No, na druhou stranu, když mám dneska Google, k čemu je mi knihovník? Zadáš heslo a vyjde mi deset milionů výsledků. Vlastně budu chytřejší než knihovník.

Ale kdepak. To vám garantuju, že ne. Člověk si sám nedokáže z milionů vybrat ty relevantní knihy pro svou práci nebo studium. Knihovník je tady od toho, aby řekl: tyto tři mají smysl si půjčit a nastudovat. Je to současně člověk, který vás naučí hledat v elektronických databázích, v katalogu. Máme systémy propojené se světovými databázemi, možnosti na výběr je téměř nekonečně. Ale musíte se v tom vyznat a od toho tady máte knihovníka. Navíc na začátku 21. století došlo k další velké proměně naší profese. Ony se totiž proměnily i knihovny.

— To vidím. Sedíme v univerzitní knihovně. Kolem jsou knížky, ale zároveň mi půjčíte nabíječku na telefon, když prší, tak deštník, jsou tady deky, kdyby mi bylo zima atd. Už jen knížky nestačí?

Začátkem jednadvacátého století začalo nenápadně a tiché propojování knihoven s komunitní sférou a univerzitní knihovna přestávala být taková ta kamenná budova zamčená na tři klíče a přístupná jen pro akademiky a studenty. V té

době vzniklo heslo, kterým se řídíme stále, a to, že knihovna je místo setkávání. Jsme otevřeni celé veřejnosti. Lidé si sem chodí povídat. Pobýt spolu. Takže proto tady máme tzv. common spaces, tedy multifunkční prostory, kde lze dělat vše. A my tady přednášíme, pořádáme výstavy. Snažíme se zkrátka, aby těm, kteří k nám přijdou, tady bylo co nejlíp. Chceme, aby studentům, kteří se tady učí, bylo u nás dobře. Proto máme i noční studovnu, která je rok od roku víc navštěvovaná, kde si můžou uvařit čaj, koupit jídlo v automatu, připojit se na síť. Takže knihovny jsou stále na prvním místě, ale už to není jen o nich.

— Kdy mi podá knížku robotický knihovník?

Už jsme podobnou technologii vyzkoušeli, stál tady jednu dobu self check, ale nefungoval naplno, nebyl dobře propojený, takže ho nikdo nepoužíval. Ale počítáme i s těmito technologiemi. Když se každý den dívám kolem sebe, tak vidím, že knihovna je místem, kde si lidi chtějí povídat. Dobře je to vidět třeba v našem Britském centru, kam chodí i veřejnost. Návštěvníci si často nepůjčí ani jednu knížku, ale stráví tam hezkou hodinu. A od toho tam ten knihovník taky je. A naši studenti to samé. Kdykoli mají nějaký problém, bolí je hlava, ulomí se jim podpatky, tak přicházejí za našimi knihovnicemi jako za maminkami, aby jim pomohly z průšvihů. Povídaní s jiným člověkem je pro spoustu lidí zásadní. Obzvlášť po době covidu. To robotický knihovník neobstará.

— Ano, už jsme si vyzkoušeli, jaké to je, být sami a mít k dispozici jen technologii.

Lockdown, tedy uzavření knihoven, měl pro nás obrovské a docela překvapivé důsledky. Zatímco kolegové z jiných univerzitních knihoven říkají, že si k nim návštěvníci odvykli chodit a že se jim návštěvnost v roce 2022, kdy se zase naplno rozjel provoz, snížila, u nás vzrostla o sedmdesát tisíc, takže jsme na čísle asi 517 tisíc návštěvníků za loňský rok, dohromady knihovna ve Zbrojnici a pobočky na fakultách. Je to nejvyšší číslo za posledních deset let. Pokud jsme dělali ankety nebo dotazníky, tak studenti říkali, že se jim tady líp studuje než doma, protože vidí před sebou záda, která se taky učí, a že jim to udržuje morálku.

— Jaký je nebo musí být knihovník či knihovnice roku 2023?

Je to vysokoškolsky vzdělaný odborník v oboru, ale jen to už nestačí. Umí pracovat s elektronickými informačními zdroji, musí být jazykově vybavený, měl by být kreativní, mít nějaký osobní zájem, který může využít, například baví ho malířství, takže nám tady udělá výstavu, udělá besedu na nějaké téma. Měl by obstat i jako učitel, který zvládá techniku a vše, co souvisí s IT. Protože my učíme na fakultách informační gramotnost, aby se lidé v té záplavě zdrojů a informací vůbec nějak vyznali. Přednášíme na tuzemských i zahraničních konferencích, jsme v mezinárodních institucích, takže musíme umět dobře komunikovat, obsáhnout základy sociologie i psychologie atd. Nově se učíme zvládat bezpečnostní hrozby, především jak obstat při práci s problémovým návštěvníkem atd. Kolegové mi ten termín odpustí, ale dnešní knihovník je takový Ferda mravenec – práce všeho druhu.

— Mluvíme o knížkách, především o těch klasických papírových, já jsem velký fanoušek elektronických knih, fascinuje mě mít celou svou knihovnu v dlani. Zmizí papírové knihy?

Nástup elektronických informačních zdrojů nezrušil papírové knihy. Když jsem to říkala před pár lety, vypadala jsem jako staromilec, ale čas mi dal za pravdu. Městská knihovna v Praze udělala průzkum a zjistila, že lidi, kteří rádi čtou, používají úplně všechno, co je možné, a volí podle situace. Takže do letadla, do tramvaje si berou čtečku s elektronickými knihami a nemusí tahat těžkou knihu. Proč ne. Ale zároveň se říká, že vůně knih je natolik fascinující, přitažlivá a snad ji máme zapsanou v našem mozku jako nějaký archetyp, že večer v posteli nás láká právě ta papírová kniha.

— Máte čtečku?

Ne. Ale...

— Co bude za pár let s knihami a s knihovnou?

Knihovny nikdy nezaniknou. A knížky nezmezí. To se nestane.

— A kde se vidí nynější ředitelka univerzitní knihovny?

Zase v té malé knihovně, jako když mi bylo deset. Budu půjčovat knížky a povídat si s lidmi.

— V modrém knihovnickém plášti? To nikdy!

Michael Pratt z University of California přednáší na FTK

Ekonomický dopad „nehýbání se“, vývoj doporučení pro pohybovou aktivitu v posledních desetiletích nebo pohyb ve vztahu k Cílům OSN v oblasti udržitelného rozvoje, to jsou témata, kterým se ve svých přednáškách na Fakultě tělesné kultury UP věnuje jeden z nejcitovanějších vědců v oblasti veřejného zdraví Michael Pratt z University of California San Diego. Ten na FTK v tomto akademickém roce působí díky Fulbrightovu stipendiu. Přednášky mohou všichni zájemci o problematiku navštívit ještě v březnu a dubnu. (vim)

Czech Press Photo pro studentku PdF UP

Za sérii snímků s názvem Kult těla získala Nikol Macoszková, studentka katedry výtvarné výchovy Pedagogické fakulty UP, cenu Czech Press Photo. Obdržela ji v kategorii Canon Junior Award. K focení si vybrala výrazné příklady vrcholových závodnic novodobého sportu bikini fitness, který je založený na snaze dosáhnout fyzické dokonalosti, i s podporou podbízivých módních doplňků. Sérii snímků tvoří dvojportréty sportovkyň v předeepsané závodní póze a v jejich domácím prostředí. (map)

Daruj krev s univerzitou

Celkem 906 úspěšných odběrů krve si během roku 2022 na Transfuzním oddělení Fakultní nemocnice Olomouc připsali studenti a zaměstnanci Univerzity Palackého. Jejich ochota vyhrnout si rukávy k pomoci druhým trvá i v letošním roce. Jen do dvanáctého ročníku týdenní výzvy Daruj krev s rektorem na začátku letního semestru se zapojilo sedm desítek dárců, přičemž zhruba polovina z nich darovala krev vůbec poprvé. Informace o univerzitních výzvách k darování krve najdete na daruj.upol.cz. (vim)

Ukrajinské Vánoce na univerzitě

Univerzita Palackého připravila pro ukrajinské studenty a zaměstnance, kteří se nedostali v závěru roku do své vlasti za blízkými, oslavu vánočních svátků. Měli tak možnost se vzájemně potkat a pobýt spolu na univerzitní půdě. Nejprve přijal ukrajinské studenty a studentky rektor Martin Procházka. „Přeji vám vše nejlepší v novém roce, ať se vám daří ve vašich osobních životech a aby rok 2023 vaší zemi přinesl klid a mír,“ uvedl rektor. S ukrajinskými studenty se od vypuknutí války schází pravidelně a zajímá se o to, jak jim může vedení univerzity ulehčit jejich pobyt v Olomouci. „Pokud máte nějaké problémy, jsme vám připraveni pomoci,“ dodal Martin Procházka. Sváteční atmosféra pak během odpoledne zaplnila menzu rektorátu, kde univerzita pro ukrajinské studenty a zaměstnance připravila jako malou oslavu Vánoc posezení s pohoštěním. Pozvání přijalo na padesát studentů. (ipu, vim)

Unikátní online pomocník k výuce italštiny

Katedra romanistiky FF UP společně s dalšími čtyřmi evropskými centry italianistiky připravila rozsáhlou sadu materiálů určených k výuce italštiny. Vznikly v rámci projektu s pracovním názvem Pastille a pokrývají výuku italštiny jakékoliv úrovně, od začátečníků až po velmi pokročilé. Celá sada je k dispozici pro výuku v online prostředí. (map)

Tváře Palackého

Jedinečnou možností koukat umělcům pod ruce a sledovat vznik jejich děl nabídl happening *Tváře Palackého*, který jako součást letošních univerzitních oslav připravil v Galerii Podkroví Uměleckého centra UP spolek *Studium Artium*. Tématu, které na první pohled vypadalo poměrně omezující, se ujalo osm mladých umělců, vesměs studentů, ale například i Tetiana Kovalenko z ukrajinského Charkova, a vznikly zajímavé kresby a malby i Palacký z keramiky. Tvář Františka Palackého se skví také z obálky *Hravých ilustrací*, sešitu omalovánek, které k výročí univerzity vytvořili umělci ze skupiny *Chaoscompany* a které byly během happeningu pokřtěny. (vim)

Medaile pro Jaromíra Vachutku

Zlatou medaili Za zásluhy o rozvoj UP obdržel emeritní primář Psychiatrické kliniky LF UP a Fakultní nemocnice Olomouc Jaromír Vachutka, který v roce 1986 přišel s myšlenkou vzdělávání seniorů a stal se zakladatelem první univerzity třetího věku v ČR, kterou také v prvních letech sám organizoval. „Netušil jsem, že to bude v takovémto rozsahu pokračovat dál až dodneška. Ale mám vždy radost, když se dozvím, kolik studentů se opět přihlásilo,“ řekl při přebírání medaile z rukou rektora Martina Procházkzy. Udělení medaile jako poděkování za práci pro univerzitu a společnost navrhl u příležitosti významného životního jubilea děkan Lékařské fakulty UP Josef Zdražil. (vim)

Kulatý stůl připomněl patnáct let sociální pedagogiky

Součástí konference *Mládež & hodnoty* na Cyrilometodějské teologické fakultě UP byl i kulatý stůl s dvacítkou absolventů studijního programu *Sociální pedagogika*, který fakulta otevřela před patnácti lety. Setkání přitom bylo nejen malou oslavou výročí, ale i inspirací pro budoucnost programu, který je realizován ve spolupráci s Pedagogickou fakultou UP. „Kulatý stůl splnil naše očekávání. Došlo na sdílení poznatků z praxe, také na to, jak byli absolventi připraveni do praxe, co jim případně scházelo. Domluvili jsme se na užší spolupráci – pravidelném setkávání, pomoci s nastavením obsahu praxí a na možnosti praxe našich studentů přímo u absolventů,“ komentovala setkání garantka programu Petra Potměšilová. (vim)

Na Ukrajinu vozí jídlo, oblečení, ale i drony a sanitku pro vojáky

„Dobrý den, jsem naživu.“ Tuhle textovou zprávu netrpělivě vyhlíží na svém telefonu každé ráno Vasyl Kapustej. Studentovi Právnické fakulty Univerzity Palackého ji posílá z fronty velitel tankového praporu 128. zakarpatské brigády. Za poslední rok se ze dvou mužů žijících stovky kilometrů od sebe stali přátelé, kteří si důvěřují a spoléhají jeden na druhého. Partáky se stali kvůli válce.

Když vloni v únoru Rusko napadlo Ukrajinu, Vasyl Kapustej na nic nečekal. Od prvních dnů války chtěl pomáhat. „Od pěti let žiji v Česku, ale národnostně se považuji za Ukrajince. Jsem se svou rodnou zemí stále velmi úzce spojen, máme tam rodinu. Nemohl bych jen sedět a nic nedělat,“ říká osmadvacetiletý student posledního ročníku právnické fakulty.

Na platformě Znesnáze21 založil finanční sbírku na podporu 128. zakarpatské brigády. Za necelý rok se z ní stala nejúspěšnější sbírka svého druhu v Česku. Peníze z ní nově pomáhají také 24. Ivoňské brigá-

dě. „Snažím se především o podporu vojáků. Oni rozhodují, jak válka dopadne. Civilistům pomáhá řada neziskovek. K vojákům si troufne jen málokdo,“ vysvětluje Vasyl. To ale neznamená, že by civilistům a uprchlíkům nepomáhal. Ve spolupráci s právnickou fakultou pro ně například zorganizovali vloni v listopadu materiální sbírku.

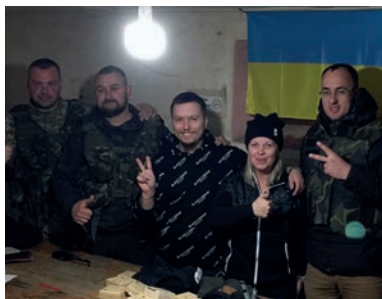
Když říká „my“, mluví o sobě, svých rodičích a kamarádovi z fakulty Andreji Poleščukovi. „J sme malý tým. Práci máme rozdělenou. Skvěle se doplňujeme.“ Vojákům vozí pomoc, hlavně jídlo, oblečení a hygienické potřeby, pravidelně jednou za měsíc. „Velitel mi posílá oficiální seznam věcí, které aktuálně potřebují. Za peníze ze sbírky je nakoupíme a vyrážíme autem na frontu,“ popisuje každoměsíční kolečko. Vasylův tým již dokázal pro vojáky koupit i několik dronů, terénních osobních vozů nebo sanitku. Teď nechávají přestavět kamion na mobilní zázemí pro vojáky, kde budou mít sprchy nebo pračky. „Platíme také provoz jednoho rehabilitačního centra pro

vojáky v dojezdové vzdálenosti od východní fronty.“

Za necelý rok se ve sbírce pro ukrajinské vojáky sešlo neuvěřitelných 7,5 milionu korun. „S mámou máme takový malý rituál. Vždycky, když překročíme milion, koupíme si malé šampaňské. Symbolicky si přitukneme na další milion. Nosí nám to štěstí,“ prozrazuje budoucí právník.

Slovo strach Vasyl téměř nepoužívá, výjimkou je vyprávění o jeho mámě. „O sebe se nebojím. Strach mívám o mámu, když veze pomoc na Ukrajinu sama,“ říká mladík, který v neprůstředné vestě viděl na frontě spoustu padlých.

Ve své pomoci nehodlá polevit. „Nabíjí mě, když vidím konkrétní výsledky naší práce a dojetí vojáků. Nakopává mě také přízeň dárců. Jsou tací, kteří přispívají pravidelně. Už kvůli nim nesmím skončit,“ dodává a nepřestává sledovat svůj telefon, na kterém jako spořič svítí velký státní ukrajinský znak. Co kdyby zrovna zavolal někdo z jeho týmu, z dárců nebo přítel z válečné fronty...

text: Martina Šaradínová
foto: Viktor Čáp a archiv ND

zkušenost

Povzbuzuji nové vědkyně, aby bojovaly za své sny

Někdy je potřeba pohled zvenčí, abychom si uvědomili, co vlastně máme. Takové zrcadlo nám umí nastavit i Nuria De Diego, která v Českém institutu výzkumu a pokročilých technologií – CATRIN Univerzity Palackého zkoumá reakce rostlin na stres. Zdejší podmínky, nejen ve vědě, má s čím srovnávat. Kromě studia a působení v rodném Španělsku spolupracuje s výzkumníky z celého světa.

Už její magisterské a doktorské studium se dost lišilo od situace v Česku. „Ve Španělsku se platí vysoké školné. Musela jsem proto kombinovat magisterské a doktorské studium s prací laborantky, abych to zvládla,“ vzpomíná vědkyně. Doktorát z fyziologie rostlin dokončila v únoru 2012, tedy v době největší ekonomické krize ve Španělsku, kdy mnoho vědců muselo zemi opustit. Mimo jiné se ucházela o postdoktorskou pozici v Olomouci. „To, že jsem místo získala, mi oznámili ve stejné době, kdy jsem dostala informaci o získání prestižního postdoktorského grantu od bas-

kické vlády na Lancaster University. Bylo to těžké rozhodování, ale rozhodla jsem se pro Univerzitu Palackého, protože nabízená témata se doplňovala s mými odbornými znalostmi,“ říká De Diego.

Dalším důvodem byly zdejší laboratoře a jejich přístrojové vybavení. Věděla, že se tu bude moct naučit nové techniky a přístupy. „To se naplnilo hlavně tehdy, když jsem se seznámila s Lukášem Spíchálem a jeho platformou pro fenotypizaci rostlin, která je snem každého rostlinného fyziologa. Myslím, že zdejší lidé mnohdy nedokážou docenit, jak velké štěstí mají. →

Sofía a Mateo mají díky rodičům k vědě blízko od mala.

Nuria De Diego (* 1976)

Magisterské studium absolvovala na Public University of Pamplona, doktorát z fyziologie rostlin získala na University of the Basque Country. Od roku 2013 působí na Univerzitě Palackého, od vzniku CATRIN UP je klíčovou osobností výzkumné skupiny Fenotypizace. Je členkou Vědecké rady CATRIN.

Vědecké skupiny mají obecně velmi dobré zázemí pro výzkum, alespoň ve srovnání s laboratořemi, ve kterých jsem pracovala ve Španělsku, Velké Británii nebo Kanadě. Jediné, co mě mrzelo, byla obtížná spolupráce. Po určitou dobu jsem měla pocit, že je snazší spolupracovat se zahraničními výzkumníky než s těmi zdejšími. Teď už ale můžu říct, že se to krok za krokem mění a zejména v CATRIN cítím značný zájem o hledání společných bodů,“ doplňuje.

Setkání s Lukášem pro ni bylo osudové i z jiných důvodů. Dnes jsou nejen partáci v jedné výzkumné skupině, ale i osobním životě. „Bylo to velmi nečekané setkání. Byl posledním, koho jsem na tehdejší katedře potkala, ale stal se mou inspirací, láskou a otcem mých dětí,“ prozrazuje Nuria s úsměvem. Jejich malou farmu v Bystrčovicích nedaleko Olomouce považuje za svůj domov, i když šumění moře, pláž, pestrá nabídka čerstvých ryb a mořských plodů v obchodech a zejména španělské příbuzní jí nepřestávají chybět. Přiznává také, že být „cizinkou“ v Česku pro ni zejména zpočátku nebylo snadné, což plynulo nejen z jazykové bariéry, ale i rozdílné mentality a temperamentu. „Musím ale říct, že v této zemi je mnoho jedinečných míst, mám to tu moc ráda. V některých ohledech se tu lidé respektují více než ve Španělsku. Já se například nebojím jít v noci po ulici a děti chodí na hřiště samy. To si na mnoha místech ve Španělsku nedokážu představit,“ doplňuje.

Daří se jí i v práci. Jak říká, díky své tvrdohlavosti i podpoře manžela překo-

nala řadu met. Navázala mnoho zahraničních spoluprací, například s kolegy z Cambridge, podílela se na několika strategických výzkumných projektech a je jedním z hlavních řešitelů nového evropského projektu PATAFEST, který má přispět k ochraně brambor před škůdci a půdními patogeny.

„V CATRIN můžeme provádět velmi komplexní studie s cennými výsledky. Za svůj největší dosavadní úspěch považuji to, že jsem se stala respektovanou vědkyní v komunitě věnující se fenotypizaci rostlin. Jedná se o automatizované monitorování znaků a vlastností rostlin v závislosti na prostředí, což je velmi významné pro hledání nových odrůd hospodářských plodin, vývoj ochranných a biostimulačních přípravků, technologií a agronomických postupů. Navíc některé naše práce mají velký ohlas ve vědecké komunitě, což mi dělá obrovskou radost,“ vysvětluje. Jak přiznává, na své práci oceňuje nejen možnost spolupracovat se skvělými kolegy v tuzemsku i zahraničí, ale vyhledává i nové výzvy, které je třeba vyřešit.

Velkým tématem je pro ni i postavení žen ve společnosti. „K genderové rovnosti máme v Evropě, ale i u nás v České republice stále daleko. Naštěstí například v evropských projektech tlak na tuto otázku pomáhá motivovat ženy k vedení národních a mezinárodních projektů. To je příležitost, kterou bychom neměly promarnit. Povzbuzují nové vědkyně, aby si věřily, ukázaly své nápady a bojovaly za své sny.“

text: Martin Višňa
foto: Jakub Čermák

absolvent

Pavel Dráč: Traumatologie je někdy adrenalinový sport

Pavel Dráč (* 1972)

Docent, přednosta Traumatologické kliniky Lékařské fakulty UP a Fakultní nemocnice Olomouc. Pochází z Valašska, medicínu vystudoval na LF UP, po studiu ihned nastoupil do fakultní nemocnice na tehdejší traumatologické oddělení. Má atestace z chirurgie a traumatologie, zaměřuje se na chirurgii ruky. Habilitoval v roce 2016 s prací Rekonstrukce paklobůbů člunkové kosti. Učí na LF UP a na Fakultě zdravotnických věd UP, je také školitelem specializačních kurzů v oblasti úrazové chirurgie nejen v ČR, ale i v zahraničí. Je ženatý, má tři děti a mezi jeho záliby patří sport, především basketbal, orientační běh a cyklistika, také má rád architekturu 1. pol. 20. stol. a literaturu faktu.

Technika, nebo medicína? Pavel Dráč, kterého na gymnáziu bavila matematika a fyzika a zároveň si rád povídal s otcem lékařem o jeho práci, své kariérní dilema rozhodl tak, že se vlastně může věnovat obojímu. „Traumatologie mi umožnila uplatnit technické myšlení, ale je zároveň zajímavá pro svůj aktuální charakter. Často se s kolegy v případech, kdy jde nejen o zdraví, ale i o život pacienta, musíme velice rychle rozhodnout, jaký postup léčby zvolíme. Někdy je to adrenalinový sport,“ říká úrazový chirurg a přednosta Traumatologické kliniky Fakultní nemocnice Olomouc a Lékařské fakulty UP.

Na pracovišti, kam míří pacienti s „běžnými“ zlomeninami, ale i těžkými poraněními nebo kvůli náročným rekonstrukčním výkonům, nastoupil hned po promoci na olomoucké lékařské fakultě. Místo mu nabídl tehdejší primář Pavel Maňák, který ho také přivedl ke specializaci na chirurgii ruky. A když později sám potřeboval pomoc, dal mladšímu kolegovi plnou důvěru.

„U každé operace hrají roli i emoce, a když víte, že máte operovat někoho blízkého, kdo navíc může váš výkon posuzovat i z odborného hlediska, je to výzva. Pan docent mi to velice ulehčil, když řekl, že bude prostě pacient a nebude mi do operace zasahovat. Teď už se o tom ne bavíme, ale výsledek dopadl dobře,“ vzpomíná na operaci svého učitele Pavel Dráč, který za pětadvacet let na traumatologii pomohl nejen s poraněním rukou stovkám pacientů.

Jako přednosta kliniky se podílel i na léčbě ukrajinského hasiče, který stoupl na minu. Ten o jednu nohu přišel, u druhé byla kvůli rozsahu poranění a infekce také zvažo-

vána amputace. „Museli jsme nejprve zvládnout komunikaci s pacientem a psychicky ho naladit ke spolupráci. Poté mohl septický tým vyřešit infekt a ve spolupráci s plastickými chirurgy se nám povedlo nohu zachránit s částečným omezením. Pacient byl schopen chodit ve speciální ortéze, byli jsme s ním v kontaktu ještě, když byl v Česku na rehabilitaci, nyní je již zpět na Ukrajině. Jsme rádi, že jsme mu mohli pomoci, i když to pro nás nebyl zcela běžný případ.“

Častěji než v době, kdy docent Dráč začínal, nyní s kolegy na traumatologii řeší polytraumata spojená s dopravními nehodami nebo adrenalinovými sporty. Vedle obvyklých sezonních úrazů lyžařů nebo cyklistů pak přibývá například pádů na elektrokoloběžkách, kdy si lidé často poraní nejen horní končetiny, ale i obličej. „Projevuje se u nás také stárnutí populace. Stále více operujeme zlomeniny v osteoporotickém terénu,“ dodává s tím, že dříve měli plánované tři operační sály týdně, aktuálně jich mívají osm.

Změnily se i používané technologie, metody a materiály, které pacienty méně zatěžují, příkladem mohou být miniinvazivní metody včetně artroskopie, používání vstřebatelných nebo úhlově stabilních implantátů či operační navigace. V neposlední řadě je jiná také komunikace s léčenými, kteří se i díky dostupnosti informací více zajímají o své zdraví.

„Stále se učíme, to k medicíně patří. Nemůžeme usínat na vavřínech. Jako přednosta kliniky vnímám, že je mým hlavním úkolem podporovat kolegy ve vzdělávání,“ říká Pavel Dráč, který se podílí i na vzdělá-

vání budoucích lékařů a záchranářů na lékařské fakultě a fakultě zdravotnických věd. „Ačkoliv na své studium vzpomínám v dobrém, některé přednášky, kde se memorovaly učebnice, mi přišly jako zahozená příležitost. Proto se se studenty snažím věnovat konkrétním případům, učit zajímavě a prakticky. S mediky chodíme na operační sály i do ambulance, se záchranáři nacvičujeme situace na modelech nebo figurantech.“

Svůj volný čas tráví především s rodinou a nyní zejména s nejmladším synem. Také sportuje. S přáteli hrává basketbal, jezdí na kole, díky dceři se dostal k orientačnímu běhu. „Nejdříve jsem ji doprovázel na tréninky, ale zjistil jsem, že nemá smysl tam jen čekat, a začal jsem běhat také. Je to skvělý sport, při kterém si člověk vyčistí hlavu v přírodě. Navíc je zde skvělá parta lidí, kteří jsou ochotni si navzájem pomoci,“ přibližuje jeden ze svých koníčků.

Dalším je třeba architektura, na cestách vyhledává zajímavé stavby z první poloviny 20. století. Z poslední doby na něj zapůsobila například funkcionalistická Winternitzova vila v Praze nebo Gaudiho secesní Casa Batlló v Barceloně.

Z okna kanceláře přítom vidí na právě demolovaný pavilon Franz Josef, nejstarší budovu fakultní nemocnice z konce 19. století, ke které má také vztah. „Je to nostalgie a jsem smutný, že se bourá. Ale chápu, že areál nemocnice je omezený. Absolvoval jsem tam spoustu stáží jako medik, v jednom křídle sídlilo i naše traumatologické oddělení. Ještě nedávno jsem tam učil a vzpomínal na dřívější spolupracovníky,“ uzavírá Pavel Dráč.

Stres k životu patří, ale je škoda nechat se jím ničit

Už během magisterského studia se Radka Žídková seznámila s tím, jaký vliv má stres na lidské buňky a tělo. Když pak viděla, že může být příčinou nebo se podílet na vzniku řady zdravotních obtíží, rozhodla se s kolegy z Institutu sociálního zdraví (OUSHI) Cyrilometodějské teologické fakulty UP této problematice věnovat. V laboratoři institutu je mimo jiné možné nechat si úroveň stresu zhodnotit. Co je k tomu třeba, prozradí následující řádky.

— Lze se v dnešní době stresu vyhnout? Na co všechno naše tělo reaguje?

Stres k životu patří. Nelze si myslet, že se mu úplně vyhneme, ani by to nebylo žádoucí. Stres je přirozená reakce organismu na určitou zátěž či ohrožení. Organismus se tím připravuje na situaci, v níž bude potřebovat více energie než obvykle. Důležitá je ale míra stresu. Problém nastává, když je zátěž přílišná či dlouhodobá.

— Většinou se mluví o škodlivém vlivu stresu. Může být pro nás ale i pozitivní?

V dřívějších dobách nám stres zachraňoval životy. Díky stresové reakci jsme byli například při setkání se šelmou ve vteřině připraveni na útok či útěk. I dnes nám stresová reakce může zachránit život, ale spíše se už do takových situací nedostáváme. Eustres, pozitivní, přiměřený stres, se projevuje tak, že nás stimuluje k vyšším nebo lepším výkonům.

— Co se při stresu v těle odehrává?

Ve stručnosti, vyplavují se stresové hormony zvyšující krevní tlak a hladinu krevního cukru, abychom měli energii pro reakci na stresor. Vlivem dlouhodobého stresu ale

dochází ke změnám, kdy se například původně krátkodobé zvýšení tlaku stane trvalým, zhorší se využití cukrů v buňkách, dojde k ukládání tuků v tukové tkáni, k oslabení imunity, ke ztrátě elasticity kůže, zhoršení reprodukčních schopností nebo nespavosti. A to je jen vliv na tělo. Pokud se budeme bavit o psychickém stavu a kognitivních schopnostech, dochází například ke zhoršení nálady až depresím, také ke zhoršení koncentrace, úsudku nebo paměti.

— Můžete přiblížit, jak stres v laboratoři na OUSHI měříte?

Stres lze měřit mnoha způsoby. Naším cílem bylo vymyslet takový, který by byl jednoduchý, dostupný veřejnosti a zároveň by respektoval to, že jsme složení z těla a duše, které jsou vzájemně propojeny. Naše analýza stresu tedy zahrnuje jak měření hladiny kortizolu, stresového hormonu, ze slin, tak vyplnění psychologických dotazníků. Pro odběr slin využíváme speciální zkumavky s tamponkem, který stačí minutu přealovat v puse, není třeba se ničeho bát.

— Pokud se u vás změřit nechám, co pro mě bude výstupem? Nabízí OUSHI i nějaké návazné konzultace nebo poradenské služby?

Výstupem měření je písemné vyhodnocení obsahující veškeré vaše výsledky spolu s podrobným vysvětlením, co to pro vás znamená. Nechceme ale lidem jen říct, jak na tom jsou, a nechat je tak. Chceme jim i pomoci. Vyhodnocení tedy v závislosti na výsledku obsahuje i doporučení od našich zkušených terapeutů a psychologů. Pokud někomu vyjde vyšší hladina stresu, můžeme nabídnout konzultaci či pomoc v našem terapeutickém centru. Důležité je se stresem něco dělat. Je škoda nechat se jím ničit.

Radka Žídková (* 1984)

Vystudovala molekulární a buněčnou biologii a genetiku na Masarykově univerzitě, po studiu pracovala několik let pro farmaceutickou firmu. Po mateřské dovolené v roce 2019 začala na Cyrilometodějské teologické fakultě UP studovat doktorský program Sociální a spirituální determinanty zdraví a na Institutu sociálního zdraví (OUSHI), který program realizuje, působí jako vedoucí diagnostické laboratoře. Zajímá se o veřejné zdraví, sociální a psychologické determinanty zdraví, biopsychologii a stres.

Učit zábavně a kreativně? Zkuste Malovanou vlastivědu

Nadchnout děti pro vlastivědu. Pomocť výuce, aby byla atraktivní, podpořila logické myšlení, čtenářskou a informační gramotnost i orientaci v různých prostředích. O to vše se pokusila Malovanou a Zábavnou vlastivědou Veronika Krejčí z katedry českého jazyka a literatury pedagogické fakulty. Tisíce žáků a pedagogů, kteří dnes její praktické pomůcky využívají, jsou důkazem, že to byl pokus více než úspěšný.

Ve své mnohaleté praxi učitelky na základní škole se Veronika Krejčí často setkávala s nedostatkem praktických výukových materiálů. I proto před časem vytvořila Malovanou a Zábavnou vlastivědu. Její pracovní sešit a zápisník vyšly ve Vydavatelství Univerzity Palackého a dnes je hojně využívají nejen učitelé a jejich žáci, ale i studenti olomoucké pedagogické fakulty. Pomůcky tohoto typu jsou pro ně názornou ukázkou, jak praxi zpestřit, učinit ji kreativní a zajímavou.

„Výuka na prvním stupni ZŠ nabízí průnik vědních disciplín, které jsou schopné se vzájemně obohacovat. Právě tato multidisciplinarita mě velmi baví,“ vysvětluje Veronika Krejčí, proč ji profese učitelky první-

ho stupně základní školy odjakživa lákala. Absolventka učitelství pro první stupeň na olomoucké pedagogické fakultě učila během své praxe už na několika základních školách. Souběžně pak začala přednášet na katedře českého jazyka a literatury PdF UP a dokázala tak velmi dobře propojit oba vzdělávací světy.

„S covidem-19 však přišla hromada problémů. Extrémně náročná byla příprava distanční výuky pro žáky, složitá byla i komunikace se studenty na pedagogické fakultě, pro něž jsme vytvářeli distanční opory. To vše mou aktivitu v tvorbě praktických pomůcek do výuky ještě zvýšilo,“ říká při vzpomínce na práci s žáky, k níž chyběly adekvátně zpracované materiály. Typické to bylo například pro vlastivědu. „Na knižním trhu sice učebnice jsou, ale učitel potřebuje i praktičtější materiály. Součástí zkvalitňování výuky je totiž i to, že se hledají jiné, zajímavější a kreativnější způsoby práce. A tak jsem si řekla, že připravím pomocníka, vizuální materiál pro žáky čtvrté a páté třídy základní školy.“

Vlastivěda, zvláště její historická část, je podle ní připravena velmi složitě a ab-

straktně. „Nabízí málo obrázků, které mohou dětem potřebné dovysvětlit. Učitel má navíc často problém, aby obsah učiva vůbec stihl probrat. Nemá čas si s dětmi o tématu povídat,“ vysvětluje didaktička olomoucké pedagogické fakulty.

„Chtěla jsem proto nabídnout vlastivědu v atraktivnější, zajímavější a v představitelnější podobě. Zápisník a pracovní sešit Malovaná vlastivěda má podobu klasického sešitu. Obsahuje řadu obrázků, které dětem přibližují složitá historická témata, a ony jsou tak schopny si je nejen představit, ale i spojit s tím, co znají, například z filmové tvorby.“

Další pracovní sešit Zábavná vlastivěda se zaměřuje na zatraktivnění formy procvičování témat. „V něm děti nacházejí křížovky, kvízy, hlavolamy i šifry, které s probíraným učivem souvisejí,“ doplňuje Veronika Krejčí. Připomíná, že k pomůckám se učitelé základních škol dostávají prostřednictvím Vydavatelství Univerzity Palackého, které její publikace vnímá jako úspěšný příklad praktického díla, jímž odborníci z PdF UP přispívají ke zvyšování efektivity výuky na základních školách.

Oblibu sešitů sledujeme od počátku. Na základní školy jsme už napříč celou ČR dodali téměř deset tisíc výtisků a hned pětkrát jsme museli realizovat dotisk. Někteří učitelé je nakupují opakovaně, další školy se přidávají díky „septandě“ mezi kolegy.

**Tomáš Franta
vedoucí marketingu a distribuce
Vydavatelství UP**

Veronika Krejčí působí na katedře českého jazyka a literatury PdF UP. Učí didaktiku češtiny, čtenářskou gramotnost i teoretické lingvistické předměty.

foto: Jakub Čermák

zrcadlení

I-Hsun (Sandy) Chou

Americká právnička, která působí na právnické fakultě díky Fulbrightovu stipendijnímu programu. Rodačka z Tchaj-wanu přicestovala do Olomouce z Kalifornie, z Brandman University/Chapman University College v Irvine. V letním semestru vyučuje předměty Economic Analysis of Law a Comparative Legal Culture – China and East Asia.

我佇帕拉茨基大學第一 ㄟ 學期教商業法律，第二 ㄟ 學期欲教經濟法律佾法律文化。遮--的學生，真認真，嘛有真好 ㄟ 思考能力，會當分別美國佻捷克，做生意用的法律，無全 ㄟ 所在。總--是捷克 ㄟ 人，佻認為商業 ㄟ 概念真狹。佇美國，啥物攏是會當用商業 ㄟ 想法佻作法來解決問題。家己做頭家，開公司，這是真重要 ㄟ 經濟 ㄟ 基礎。 遮--的學生一開始感到真奇怪，毋過，個慢慢仔了解美國是一個 商業卡大，政府卡小 ㄟ 國家。

我在學校最喜歡做的事情，就是跟同事一起討論各樣的法律議題，學校裡面有很多全世界不同國家來的同事，我喜歡去旁聽他們的課，他們帶我去參觀法院，大家一起吃午餐，機智問答，參加研討會。我很期待他們將來能來南加州，讓我帶他們到處去參觀。

Góa mōe-lé-pài lóng kiá Olomouc ê siàng-phìⁿ hō̍ góa tī Tâi-ôan ê lâu-pē lâu-bó. Olomouc si-kè lóng ũ-kàu suí. Siánn-mih lóng-ū, chiok-ū le̍k-sú kap bûn-hòa. Mīh-á má tsin hó-chiah. Olomouc kap Palacky tîi-hak tsin kok-chè-hòa. Góa beh pah-piáⁿ lâi hō̍ pa̍t-lâng chai-iaⁿ tsia chin-chiáⁿ bī-hó.

Poznámka:

Pro tchajwanštinu je typická rozmanitost písma. Styly se navzájem kombinují, a to i v rámci jednoho textu.

Na Univerzitě Palackého jsem od září loňského roku. V zimním semestru jsem na právnické fakultě učila předmět International Business Law. Studenti olomoucké právnické fakulty na mě od prvního dne udělali skvělý dojem. Byli pracovití, měli výborný přehled, co se týká například právního prostředí pro podnikání v USA a v České republice. Na čem jsme se z počátku neshodli, bylo pojetí termínu podnikání, který je u vás vykládán mnohem úžeji než v USA. Ke konci semestru už jsme si i v tomto rozuměli.

Vedle studentů ráda a často trávím čas se svými kolegy. Občas si i společně někam vyrazíme. Jsme rozmanitá mezinárodní skupina, téměř ze všech světadílů. Chodím se dívat také do jejich výuky. Jeden z nich mě dokonce vzal i na zdejší soud, na probíhající soudní jednání. Čas společně trávíme i neformálně, zajdeme si například na oběd. Těším se, až je pozvu do jižní Kalifornie a budu jim to moci všechno vrátit.

Velký dojem na mě udělalo i město Olomouc. Od začátku svého pobytu jsem skoro každý týden posílala domů rodičům fotky různých olomouckých zákoutí. I jim se, byť jen zprostředkovaně, Olomouc moc líbí. Mám pocit, že i po půl roce mám v Olomouci co objevovat. Město mě nepřestává překvapovat otevřeností lidí, kulturním dědictvím a vynikajícím jídlem. Dala jsem si za úkol propagovat a chválit Olomouc, ať už mě moje další cesta zavede kamkoli.

Vir multarum literarum et pietatis

P. Jan Kořínek, SJ

V roce 1563 vznikla v Olomouci jezuitská kolej (tj. řádový dům) a při ní šestitřídní latinské gymnázium. Dne 22. prosince 1573, tedy před 450 lety, navázala na toto gymnázium jezuitská univerzita s fakultami filozofickou a teologickou. Na obou olomouckých učilištích Tovaryšstva Ježíšova do zrušení tohoto řádu 21. července 1773 působili jako řádoví profesori mnozí významní jezuité; mezi nimi náleží přední místo P. Janu Kořínkovi, SJ, jehož dílo *Staré paměti kutnohorské* (Praha 1665, 2., upr. vyd. Praha 1831) je pro dějiny české literatury natolik závažné, že jeho 3. vydání bylo zařazeno do kanonické ediční řady Česká knižnice (Praha 2000).

Biografie

Jan Kořínek se narodil 13. února 1626 v Čáslavi, po ukončení nižších studií vstoupil roku 1641 do jezuitského řádu, absolvoval filozofii a byl poté činný jako řádový pedagog a rektor koleje Tovaryšstva Ježíšova v Litoměřicích (1666–1699). Na olomoucké filozofické fakultě P. Jan Kořínek, SJ, přednášel v letech 1657–1658 etiku a fyziku – z těchto let pochází Kořínkova latinská korespondence s rektorem brněnské jezuitské koleje P. Simonem Schürerem, SJ (1614–1667), ohledně vydání spisu vynikajícího jezuitského historika Bohuslava Balbína (1621–1688) *Diva Turzanensis* (Tuřanská Madona, 1658). V roce 1680 byl P. J. Kořínek, SJ, přeložen do Prahy jako správce klementinské knihovny a zde 12. srpna téhož roku během morové epidemie zemřel. Zachovalo se latinské elogium (nekrolog), jehož neznámý autor píše o zesnulém řádovém spolubratru mj., že byl „vir multarum literarum et pietatis, qui plurima pro virtute, pauca pro elogio fecit; vel inde laudabilis, quod laude digna tam sancte celaverit (muž velké vzdělanosti a zbožnosti, jenž učinil mnoho pro ctnost, málo pro pochvalu; ba proto je hoděn chvály, že chvályhodné skutky tak svatě skrýval).“

Staré paměti kutnohorské

Životní opus P. Jana Kořínka, SJ, je koncipován jako oslava Kutné Hory, proslulé těžbou stříbra. Byl psán až v době, kdy místní důlní podnikání přestávalo být výnosné: Kořínkův fiktivní Horoslav truchlí, že „za starých let dobře bývalo, když hojnost peněz v české zemi všudy oplývala. Nyní měšce prázdný.“ Podstatné ale je, že se Kořínek důkladně obeznámil s hornickým řemeslem, popsal tehdejší technické postupy těžby stříbrné rudy, tavení stříbra i ražení mincí. Pozoruhodný je Kořínkův vztah

P. Jan Kořínek, SJ, detail obrazové univerzitní teze z roku 1658

k hornické terminologii či slangu, prostoupených germanismy – je si vědom jejich funkčnosti a uvádí u nich i domácí ekvivalenty, např. „vymurovaná, totiž vyzděná“, „erckauféri neboližto rudokupci“ apod. Jako exponent římskokatolické protireformace má P. Jan Kořínek, SJ, pro husitství jen slova odsouzení či posměchu, pokud se o jeho projevech a důsledcích v historii Kutné Hory vůbec zmiňuje.

Podobizna

Alexandr Stich a Radek Lunga píší v komentáři k 3. vydání Kořínkových *Starých pamětí kutnohorských*, že „jeho podobizna není známa“. Stranou pozornosti totiž doposud zůstávala olomoucká univerzitní obrazová teze uložená ve Státním okresním archivu v Olomouci, jež byla roku 1658 zhotovena augsburským rytcem Matthäusem Küsselem (1629–1681) podle kresby olomouckého malíře Matthäuse Namise (1608–1670), pocházejícího z Florencie, k obhajobě magisterského gradu z filozofie Moravem Vilémem Ludvíkem Arnoldem rytířem z Jenkwic (de Ienkwitz – tato obec, nyní Jenkowice v Polské republice, se však nachází v Dolním Slezsku poblíž města Olešnice). Obhajobě 6. srpna 1658 předsedal P. Jan Kořínek, SJ, magistr svobodných umění a filozofie, řádný profesor filozofické fakulty Živné, císařské a královské a biskupské univerzity Tovaryšstva Ježíšova v Olomouci, proděkan filozofické fakulty. Ten je na tezi vyobrazen, jak drží v rukou jednoduchý úhloměr a arch papíru, na němž jsou napsány dva zkrácené verše ze starozákonní *Knihy Moudrosti*, 7, 17 (...), 19: „Dedit mihi ut sciam anni cursus et stellarum dispositiones. (On mi dal, abych znal koloběhy roku a postavení hvězd).“ Podle záznamu v univerzitní matrice Vilém Ludvík Arnold rytíř z Jenkwic, svobodný alumnus (stipendista) císaře Ferdinanda II. z olomouckého konviktu, dosáhl gradu bakaláře svobodných umění a filozofie 19. června 1657, promotorem byl P. Jan Kořínek, SJ.

Univerzita Palackého
v Olomouci

AFO 58

25—30/4/2023 OLMOUC

**MEZINÁRODNÍ FESTIVAL
POPULÁRNĚ-VĚDECKÝCH FILMŮ**

INTERNATIONAL FESTIVAL OF SCIENCE DOCUMENTARY FILMS

www.afo.cz